

העלון יוצא לעילוי נשמת
מזיאנה נגי'מה בת
חנינה לבית זוזאן ע"ה,
ובעלה מקיקץ
כצאני בר רחל ע"ה

שיעורו השבועי של מרן ראש הישיבה
רבנו מאיר מאזוז שליט"א

בית נאמן

יום ראשון כ"ז בסיון התשע"ט

ניתן לשמוע
בשידור ישיר את
שיעורו של מרן שליט"א
בערוץ קול ברמה.
או ב'קול נאמן':
079-9-367-367
או ב'קול בית נאמן':
079-9270505

בשעה 22:00

בבית הכנסת "אהבת התורה - איש מצליח"
רחוב הרב עוזיאל 43 ב.ב.

נושאי השיעור:

- א. שיעור אכילה לברהמ"ז. ב. למה צריך את הכלל "ספק ברכות להקל". ג. ללמד את הנשים לברך. ד. לאכול כזית בתוך כדי אכילת פרס. ה. הקיאה אם יברך ברהמ"ז. ו. צריך לומר: "הא-ל הזן אותנו". ז. למה משנים: "לא" חסר לנו "ואל" יחסר לנו.

מאיזה שיעור חייבים בברכת המזון

א. 'נאמר קצת הלכות בבן איש חי (ש"א פרשת חקת), שמדבר על הלכות ברכת המזון. מן התורה אינו חייב בברכת המזון עד שישבע, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ח' י'), וחכמים (ברכות מ"ה ע"א) אמרו אפילו בכזית, ויש דעה כביצה, אבל הלכה כמאן דאמר בכזית (ש"ע סימן קפ"ד סעיף ו'). הברכה הזאת בכזית היא מדרבנן ולא מדאורייתא. לכן אדם שידוע ברור שלא בירך, אפילו אכל רק כזית ולא שבע, חייב לברך מדרבנן. אבל אם מסתפק אם בירך או לא, אינו מברך, כי הברכה בכזית מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא. אבל אם אכל שיעור שביעה, גם בספק חייב לברך, כי בשיעור שביעה הברכה מדאורייתא, וספיקא דאורייתא לחומרא?

למה צריך את הכלל "ספק ברכות להקל"?

ב. יש מה שהקשה למה צריך את הכלל "ספק ברכות להקל", והרי כל הברכות מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא, ובספק בברכת המזון אם שבע שזה מדאורייתא הולכים לחומרא, וא"כ הכל כלול בכלל הידוע "ספיקא דרבנן לקולא וספיקא דאורייתא לחומרא". וכתבו הרבה תירוצים לזה. רבי דוד פארדו (שו"ת מכתם לדוד חא"ח סי' ג) תירץ בזה תירוץ יפה, שאם היינו אומרים רק כלל "ספיקא דרבנן לקולא", השומע היה רוצה לעשות חסידות ולהחמיר ולברך, לכן עשו לו כלל מיוחד בברכות "ספק ברכות להקל", שבברכות אסור לעשות בזה חסידות, כי אם יברך ישכח בלאו דלא תשא, לפי הרמב"ם (שו"ת פאר הדור סימן ק"ה) שכל ברכה שאינה צריכה זה לאו דאורייתא, "לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (שמות כ"ז).³ לכן הוסיפו עוד כלל בזה. ועוד תירוץ אחר של הרב יוסף משאש (שו"ת מים חיים ח"א סימן מ"ג),⁴ שכותב שאין כלל כזה "ספק ברכות להקל", אלא כתוב בשלחן ערוך (סימן קע"ד ס"ד) שאדם שנסתפק אם בירך ברכת המזון חוזר ומברך, כי ספיקא דאורייתא לחומרא, אבל בשאר הברכות לא חוזר לברך, כי ספיקא דרבנן לקולא. ומזה האחרונים הוציאו כלל בקיצור "ספק ברכות להקל". וא"כ אין כאן שני כללים אלא כלל אחד בלבד, והקושי מעיקרא ליתא. (ועייין בספר מאור ישראל ח"א עמ' כ"ב).

ללמד את הנשים לברך ברכת המזון

- ג. הבן איש חי (הלכה י"א) כותב: נשים חייבות בברכת המזון. והן בעוונן,⁵ עתה
- הערת המערכת: השיעור נמסר ע"י מרן שליט"א בבית הכנסת בין מנחה לערבית, ביום ראשון האחרון (כ"ז סיון תשע"ט).
 - פעם היה מעשה בחסדי אחד שהלך לפני רבו, ואמר לו: אכלתי ושכחתי לברך, אמר לו הרב: לא אכלת כלל. התפלא: איך אתה יודע? אמר לו: אני בטוח בך שאם אכלת בירכת מיד, ואם לא בירכת סימן שלא אכלת כלל. החסיד התעקש חזר לביתו וראה את הארוחה מונחת על השלחן... הוא אדם מיוחד וחשב מיוחד ורק שבע ורק שכח את הברכה, אבל באמת לא אכל ולא בירך בכלל.
 - הרמב"ם מבין דברי הגמרא (ברכות ל"ג ע"א) כפשוטו, "כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא". ולפי שאר הפוסקים זה רק מדרבנן, כי הפסוק מדבר על שבעת שקר ולא על ברכה לבטלה. (וע"ע בשו"ת בית נאמן ח"א חא"ח סימן כ"א, ובעלון מס' 147 אותיות ח'').
 - לפעמים הוא כותב תירוצים יפים. אבל לפעמים הוא מגזים בקולות וחומרות מיוחדות, ויש דברים נכונים ויש דברים לא נכונים (עייין בקונטרס הכללים בסוף ש"ת איש מצליח ח"א ערך מים חיים). ויש אנשים לא מבינים את זה, ועושים אותו "גדול הפוסקים בעולם", ולא עושים ככה.
 - זה מלשון הפסוק "הן בעוונן חוללתי" (תהלים נ"א ז). רק שהדפיסו כאן בעוון הבר' בסגול,

רבות בנות אוכלות בלא ברכה מחמת חסרון ידיעה, ועתידות הן ואביהן ובעליהן ליתן את הדין. הבן איש חי לא אומר מה הדין שלהם, כי הוא מדבר בלשון רכה, "דבש וחלב תחת לשוננו" (ע"פ שיר השירים ד' א'), לכן כותב רק שיתנו את הדין בלבד. ושואלים את האשה: למה לא בירכת? והיא תענה: אני לא יודעת לברך. ושואלים את האבא: למה לא לימדת את הבת שלך לברך? והוא עונה: לא היה לי פנאי לזה. ושואלים את הבעל: למה לא לימדת את אשתך? וגם הוא עונה: לא היה לי פנאי לזה. אבל היה להם פנאי לשחק בדמקה וכדו... לכן הבן איש חי ממשיך: וראוי לכל אדם ללמד את בתו בנעוריה בית אביה, נוסח ברכת הנהנין וברכת המזון, לפחות נוסח הקצר הכתוב בספרים. פעם רוב נשות הספרדים לא היו יודעות לברך, רק אומרות שתי מלים בלבד "תודה לה" על האוכל. "הרב עובדיה ע"ה סיפר שאשתו הרבנית כשנישאה לא ידעה לברך, והוא לימד אותה לברך עד "רְחוּץ והצלה וכל טוב", כי מה שאומרים "הרחמן" זו תוספת של הברכה. אבל לאט לאט למדה כל הברכה כולה. הרב בן איש חי תיקן בעירו בבבל נוסח הכי קצר של ברכת המזון, וכתב: ואנא עבדא פה עירנו יע"א, הדפסתי נוסח הקצר של ברכת המזון, שבו מזכירים מעין המאורע בשבת ויום טוב וראש חודש, לחלק אותו לנשים בחנם, ורבות בנות באות ולוקחות נוסח זה הנדפס מביתנו. ובגדד בימי הבן איש חי לא היה בית-דפוס רגיל רק ישן מיושן, והיו כותבים מודעות "היום עושים כנס במקום מסויים", ואתה רואה שהאותיות ישנות מיושנות. (עייין בשו"ת בית נאמן ח"א עמ' תצ"ט). לכן מי שרוצה היה מדפיס ספרים בארץ ישראל (למה לא מדפיסים בליוורנו? כדי להנות לעניי ארץ ישראל?).⁷ והבן איש חי הדפיס את הספרים שלו שם. אבל איך ישלחו לבלב כל גליון להגהה ויחזירו אותו? לכן היה לו בא"י תלמיד רבי בן ציון מרדכי חזן, שהיה מגיה את הספרים שלו שם.⁸ החכם הזה היה מהמייסדים

וצריך להיות הבי"ת בשוא כמו בפסוק.
6. לכן הגר"א (עליות אליהו דף כ"ה ע"ב) אמר שעונים אמן אחרי "רוח והצלה וכל טוב", כי הברכה נגמרה שם. ופעם היה יהודי אחד רבי יעקב שהיו לו שבע בנות, וכל פעם שרוצה לחתן בת לא היה צריך להסתובב מבית לבית עם בקשות, אלא הולך להגר"א וכותב לו המלצה, ומיד כולם נותנים לו על זה. וככה עשה בכל הבנות שלו. והנה באחת הבנות, היה אצל הגר"א ושמע שענה אמן אחרי "רוח והצלה וכל טוב". לפני שהסתובב לאסוף כסף חזר הביתה, ואשתו שאלה אותו: כבר הספקת לאסוף כסף? אמר לה: עוד לא התחלתי בזה, אבל באתי לומר לכם שלא תפסידו "אמן" אחרי רוח והצלה וכל טוב. (בספר כתוב אחרי "אל יחסרנו", כי זה לפי נוסח האשכנזים, ואין הבדל בזה). לכן אחרי "רוח והצלה וכל טוב" אפשר לענות אמן וברוך הוא וברוך שמו וכדו, ואפשר לענות הכל. ומעיקר הדין אין איסור אפילו לדבר שיחה בטילה, אבל לא כבוד לעשות את זה, כי איך אדם יאמר "הרחמן הוא ישתבח על כסא כבודו" וידבר שטויות? אבל מן הדין הברכה נגמרה שם (עייין בספר תולדות הגר"א עמ' פ"ה).
7. היה אחד בשם ר' שמואל פרומקין שהיה לו בית דפוס בירושלים, והדפיס כמה ספרים שם, והיו לו אותיות יפות מאד. יש לנו ספר "סדר רב עמרם השלם", שנדפס בירושלים בשנת תרס"ה (עוד בחיי הבן איש חי), וכתוב שם "בדפוס הרב שמואל פרומקין".
8. הוא יצא מבבל בחיי רבו מסיבה פשוטה מאד, כי היה לו קול נעים מאד והיה מתפלל שליח ציבור, ופעם עבר "קאדי" של הערבים שם, ואמר: קול נעים כזה נמצא אצל היהודים? ניקח אותו אלינו. קרא לו ואמר לו: בוא תהיה אצלנו "מואזין", תעלה על הגג ותכריז לכולם "א-צלאת!" זמן תפלה של חצות הלילה וכל מיני זמנים כאלה (פעם הייתי בימינו המצרים במקום

שמש בפרו, ובמים האלה עושים אצלנו "תיקון חצות" בחצות היום, אבל באותו היום לא היה תיקון חצות אולי בגלל ערב ראש חודש אב וכדו. ופתאום בשעה 12:45 בצהריים, אני שומע את הקול של ה"מואזין" הזה שקורא לאנשים לתפלה,

לעילוי נשמת הרב צבי חיים בן אסתר תנצבה"א

להקדשות והנצחות: 052-7430552

בית נאמן | עריכה ובקורת: הרב רבי אלעד עידאן שליט"א | עורכים: הרב אבייב טעדון, שלם דעי, משה חזקיה שליט"א | תוכן: 050-2738858

לרפואת
רבקה חיה
בת חנינה
אסנת

לרפואת
יוסף חי כהן
בן מסעודה

לרפואת
התינוקת
תהילה בת
מוריה

לרפואת
יהונתן
בן חוה לאה
ה"ו

להצלחת
דינאל בוכריס, יונתן
מאמו, חיבה סופר
וכדי בוכריס וב"ב.

לעילוי נשמת
איתנה בת
שרה ע"ה

לעילוי נשמת
בחייר רפאל בר כמנוה
יתתה רבתי בת שאשיה
ר"ע ה' אדר תשס"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
גבריאל (גברי)
בן שרינה וחמס
למשפחת דבוש
ד' תמוז

של ישיבת פורת יוסף בעיר העתיקה, והיה מספר לרב עובדיה ע"ה ולתלמידי איך הצילו את יהודי ירושלים במלחמת השחרור⁹ (ש"ת יביע אומר ח"ה ח"א"ח סימן א' אות 10). ויותר מאוחר, הרב עזרא דנגור הביא לשם בית-דפוס, והדפיס סידור עם מנחה ועריבת. ושם כתוב "ולא גורלנו ככל המונם", כמו הנוסח שלנו¹¹. ומסיים שם הבן איש חי? "וגם עם נוסח הנזכר הדפסתי נוסח קצר ביותר לאותם וכו' והוא: בריך רחמנא מרן, מלאכ דעלמא, מריה דהאי פיתא (הבעלים של הפיתה הזאת שאכלנו), בריך רחמנא דזן לכולא". זהו הנוסח הקצר ביותר.

להיזהר לאכול כזית בתוך כדי אכילת פרס

ד. ההלכה הבאה (הלכה י"ב): יש בני אדם שאוכלים לאט לאט, ואינם אוכלים שיעור כזית שלם שהוא תשעה דרהם (ככה מחשבים בערך עשרים ושבעה גרם), תוך כדי אכילת פרס. כמה זה כדי אכילת פרס? שהוא שיעור אכילת שלוש ביצים. זה נע בין ארבע-חמש דקות עד אחת עשרה דקות. לפי החתם סופר (ח"ו סימן ט"ז) זה תשע דקות, ולפי דעות אחרות פחות מזה. ויש כמה דעות בזה, ואין הוכחה ברורה. לכן הרב עובדיה ע"ה (ש"ת חזון עובדיה כרך א' סימן כ"ד) כותב לקחת את הדעה האמצעית בזה, עד שבע דקות וחצי. זה הזמן בערך שאוכלים שלוש ביצים שזה כמאה ששים גרם לחם. לכן צריך לאכול כזית בתוך השיעור הזה. והבן איש חי ממשיך: צריך להזהירם מאד בדבר זה, שלא לשהות באכילת כזית שיעור אכילת פרס. אדם לא יאכל פרוסה ויתחיל לספר סיפורים, "אשר שם סיפורים יקננו" (ע"פ תהלים ק"ד ז"ל), אלא אחרי שיגמור לאכול כזית וכביצה יספר סיפורים כמה שירצה.

וידעתי ששכחי זמן חצות בדיוק, כי הם יודעים לחשב את הזמן הזה. האנשים הגרים שם יכולים לקרוא תיקון חצות של היום בדיוק... אמר לו: אני יהודי ולא יכול לעשות את זה. הקאדי שיכנע אותי, ואמר לו: אתן לך משכורת גבוהה כמה שתרצה. אמר לו: בשביל שיהיה קול מצוחצח צריך לשתות עשרים ביצים ליום, אמר לו הקאדי: אל תדאג, אני אביא לך אלפיים ביצים... הלך לרבו הבן איש חי, ושאל אותו: מה אעשה? אמר לו: תקח את הביצים שנתן לך, ותסע לארץ ישראל. וככה עשה. הקאדי שאל: איפה הוא? ואמרו לו שברח לארץ ישראל. אבל התכם הזה היה בן עשרים שנה, ושאל את הבן איש חי: ממה אתפרנס שם? ענה לו: מתפרנס מהגהות הספרים שלי. שלח לו ספר "רב פעלים" הראשון השני השלישי והרביעי, והחלק הרביעי נדפס אחרי פטירת הבן איש חי. שלח לו ספר "דעת ותבונה" על קבלה, והדפיס אותו אחרי פטירתו. והוציא גם ספר "משל ונמשל" ו"פלאים מעשיר" (הבן איש חי היה סופר פורה הרבה). הוא נפטר בשנת תשי"ב.

9. במלחמת השחרור הרסו את הישיבה הזאת, ורצו להרוג מי שנשאר שם. והוא והרב ישראל זאב מינצברג הלכו עם גדלים לבנים לבקש סליחה, וזה "אות כניעה". אמנם היו שם אנשים שלא הסכימו להם, ואמרו: אנחנו נמשיך להילחם עד טיפת דמנו האחרונה. אבל אמרו להם: וכי זו חכמה להילחם עד טיפת הדם האחרונה? מה זה יעזור לכם? אח"כ יקוננו עליכם. הם הלכו לשם, ובתחילה חשדו בהם ואח"כ ראו שהם נכונים, ובזה הצילו את שארית הפליטה שם. 10. למה הרב כתב את זה שם? כי הבן איש חי (ש"א פרשת תולדות אות ה') כתב שאסור ללבוש בבוקר שום בגד עד שיטול ידיים של שחרית, ובספרו עוד יוסף חי (פרשת תולדות אות י') חזר בו וכתב שרוח רעה שלפני הנטילה לא שורה על הגרביים, ואדם שמרגיש קר בחורף יכול ללבוש גרביים כי לא שורה עליהם רוח רעה, ואל"כ איך אנחנו נוטלים ידיים מהחלי? והרי שרתה רוח רעה גם על הכלי. וכי בכל יום צריך להביא כלי חדש? והוא הוכיח שרוח רעה שורה רק על אוכלים ומשקים בלבד, ולא על בגדים וכלים בכלל. אבל ספר עוד יוסף חי נדפס אחרי פטירת הבן איש חי, ובא חכם אחד הרב יצחק נסים (ש"ת יין הטוב סימן י"א), וכתב: מי אמר שהבן איש חי כתב את זה? אולי התלמיד שלו העורך הרב חזן הוסיף את זה מדעתו. אבל הרב עובדיה השיב על דבריו: תלמידו הזה היה נאמן לרבו, והיה מספר לנו על בן איש חי ורועד כולו, וכי הוא כניס דברים בשמו? לא יתכן כדבר הזה. וזה דבר נכון שלא צריך להחמיר בזה. לכן אם אדם גר בבית מחומם ומשקם שייטול ידיים ואח"כ ילבש גרביים, אבל אם קר לו והוא ישן בלי גרביים, יכול לסמוך על "עוד יוסף חי" ובבוקר ילבש גרביים לפני נטילת ידיים. דרך אגב, בריא יותר לישון בלי גרביים. בגמרא (יומא ע"ג ע"ב) שמואל אומר מי שרוצה לטעום טעמא דמותא, כלומר לטעום קצת טעם של מות, שיישן עם העלילים. והסיבה לזה, כי הנעללים של פעם היו דחוקות על כף הרגל עם האצבעות (היום קוראים להם "נעלים נתינות"), ומי שישן עם הנעלים האלה הם לא זורים טוב, לכן ז' "טעמא דמותא", כי הוא ממתא את הרגליו שלו בזה. וגם העור של הרגל צריך ארוי, ומי שלא נעור לעור שלו התאונן גורם לעצמו מחלות. פעם אריתית כתוב שלפני צריך מאות שנה אפיפיור חדש בא לעולם, והביאו לו מתנה ילד בגיל שבע שצבעו אותו בזהב, אבל הילד הזה החזיק מעמד כמה שעות ומת, כי הזהב גרם שהעור שלו לא היה נושם. לכן בלילה עדיף להוריד את הגרביים.

11. אנשים רודפים אותנו על זה, ואומרים שזה נוסח של חמדת ימים ושל נתן העזתי. שטיים שבעולם, אני מביא לכם רבנו בחיי (דברים ל"ג ז') וכתבתי ש'ההרמב"ם הגיה אותו (עיני בעלון מס' 56 אות כ'), מי קדם למי נתן העזתי או הרמב"ם? אתם נורמלים, כל שוטה מתערב בזה. פעם בא ילד בקושי בן שמונה שנים, ואמר שיש לו עשרה חיבורים ויש לו מה לטעון שזה נוסח של נתן העזתי. אבל נתן העזתי גם קרא קריאת שמע, ואולי אנחנו לא נקרא קריאת שמע בגללו... מה השטיות אלה? ואומרים "אלא שם חלקנו כהם, ולא גורלנו ככל המונם". ואם תאמר 'גורלנו ככל המונם', שמדבר אע"פ שלא שם חלקנו כהם אבל הגורל שלנו ככל המונם. לכן צריך לומר "ולא גורלנו ככל המונם". ואם מתעקשים, אין מה לעשות להם. (וע"פ בחוברת אור תורה אב תשל"ב סימן קכ"ז אות ה', ובעלון מס' 50 אותיות י"ח-כ"ז ומס' 56 אותיות י"ט-כ"א).

מי שהקיא אם מברך ברכת המזון

ה. נמשיך (הלכה י"ג): אם אכל והקיא, והוא מסופק אם נשאר כזית במעייו מהאכילה הזאת, הרי זה ספק, ולכן לא יברך ברכת המזון אלא עד שיאכל עוד, אם הוא יכול לאכול. לפעמים אדם לא יכול לאכול יותר¹². ואם לא אפשר לו, ישמע ברכה מאחריים, ויתכין לצאת ידי חובה. ואם גם זה לא אפשר, יברך ברכת המזון בלי שם ומלכות, ורק יהרהר שם ומלכות בלבד, ולא יוציא מפינו. אבל העצה הנכונה ביותר, לומר "ברוך אתה השם" ולא "ברוך אתה הזן אותנו", כי "השם" זה לא שם ה' ולא אמר כלום, ומצאנו בתורה "ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלהיך" (דברים כ"ח נ"ח). לכן עדיף לומר ככה. (עיני בעלון מס' 161 הערה 33).

צריך לומר "הא-ל הזן אותנו"

ו. הבן איש חי ממשיך (הלכה י"ד): בברכה הראשונה מתחילים "הא-ל הזן אותנו ואת העולם כולו בטוב", וכן הוא בסידור רבנו הרש"ש ז"ל שגרס "הא-ל". יש אומרים שלא צריך לומר "הא-ל", כי כבר אמרנו "אלקינו מלך העולם". אבל ע"פ הקבלה צריך לומר "הא-ל הזן אותנו". וגם בספרי הפוסקים כתוב ככה. אנחנו אומרים את זה בברכה שאחרי קריאת המגילה, "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, הא-ל הרב את ריבנו" (עיני בעלון מס' 153 אות י"ד). והיעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן תרצ"ב) מצא פסוק ראה לזה, "וידעת כי ה' אלקיך הוא האלקים הא-ל הנאמן" (דברים ז' ט'), והנה כתוב האלקים והא-ל. לכן צריך לומר ככה, ואין בעיה בזה.

למה אומרים "לא" חסר "ואל" יחסר?

ז. אבל יש דבר שהרבה לא עומדים עליו בברכה הזאת, ובטובו הגדול תמיד לא חסר לנו ואל יחסר לנו", הראשונה לא חסר והשניה אל יחסר. אמנם לא מצאנו "אל" בלשון עבר ולא אומרים אל חסר, אבל מצאנו "לא" בלשון עתיד, וא"כ אפשר לומר "לא" בשניהם, לא חסר לנו ולא יחסר לנו. למה אומרים בראשונה בלשון עבר "לא חסר", ובשניה בלשון עתיד "ואל יחסר"? אבל הסבירו את זה נפלא מאד.

הרב מאיר שמחה הכהן שהיה גאון עולם (מחבר ספר אור שמח על הרמב"ם¹³, ואחד משני החכמים הגדולים שהיו בדווינסק¹⁴, כתב חיבור על התורה "משך חכמה". זה מלשון הפסוק באיוב "ומשך חכמה מפנינים" (כ"ח י"ח), ובאמת כולו פנינים. הוא מסביר שם (פרשת בא) את ההבדל בין לא ובין אל, וכותב שהמלה "אל" זו בקשה - תחינה. למשל "ויאמר לוט אליהם אל נא אדני" (בראשית י"ט י"ח), הוא ביקש מהם תתנו לי רגע לבוא לעיר הזאת, "הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער" (שם פסוק כ'). והביא עוד ראייה יפה מאד, כאשר באו שתי הנשים למלך, וכל אחת אומרת זה בני חחי, המלך אמר: מה הבעיה? יש לנו כלל "ממון המוטל בספק חולקין" (בבא קמא ל"ה ע"ב), נביא סכין ונחתוך את הבן הזה. ותאמר האשה אשר בנה החי אל

12. פעם הגר"א במוצאי שבת לא הרגיש טוב ולא אכל סעודה רביעית, הלך לישון וקם בהשכמה, קרא לבני ביתו ואמר להם: תראו אם עלה השחר או לא? אמרו לו: עוד לא עלה השחר. אמר להם: תביאו לי לאכול סעודה רביעית. הביאו לו כזית פת עם קפה, ונתנו לו לאכול בכפית. (מעשה רב סימן ל"ט). כמה חשובה מצות סעודה רביעית. הרב חיד"א (מורה באצבע סימן קס"ד) כתב שמי שיש לו לאכול לחם בסעודה רביעית, יאכל מזונות, וזה יותר טוב מכלום. לפעמים אדם לא יכול לאכול גם מזונות. הרב עובדיה ע"ה במוצאי שבת האחרון שהיה צריך ללכת לבית חולים (ומאז לא חזר הביתה), אמר להם: לא עשית סעודה רביעית. והביאו לו לאכול סעודה רביעית. 13. הוא לא כתב הקדמה לספרו אור שמח, ומי שפותח שם וואה כתוב: "חובר ברצון אבינו שבשמים, מאתי מאיר שמחה הכהן מדווינסק". ומי שישאל למה חיבר את זה, "כרצון אבינו שבשמים", בלי חשבות.

14. השני הוא הרואצ'ובר (נ"י יוסף ריוון) שהיה רבם של החסידים, ור' מאיר שמחה היה רבם של הליטאים. והיתה ביניהם אהבה וכבוד, אבל לפעמים לא היו מסתדרים בחשיבה שלהם. הרואצ'ובר היה חריף ותקיף מאד. ומי שאומר לו מלה שלא כדיון מעיף אותו, ואומר לו: תעוף מכאן, טפש שכמוך. פעם אשה באה אליו והתחננה שיברך אותה, אמר לה: מה את רוצה ממני?! אני לא רבי ולא צדיק. רב אחד בא אליו ושאל אותו: למה כבודו לא מברך אותה? הרי בגמרא (ברכות ז' ע"א) כתוב "אל תהי ברכת הדיין קלה בעיניך", וקל וחומר ברכה של גאון כמו כבודו. אמר לו הרואצ'ובר: עד שאתה אומר לי לברך אותה בקל וחומר, תברך אתה בלי קל וחומר... כלומר אתה הדיין. זה משהו מיוחד. חכם אחד שהיה "ספרא דדייני" בפתח תקוה (כלומר סופר של הדיינים. הוא סיפר שפעם היה להם ספק בנט של גר שכתובים בן אברהם אבינו וכו', ואמר להם שיש לו תשובה של הרב פראנק שמדבר על זה. שלחו אותו לבני-ברק והלך להביא את התשובה, ופסקו על פיה) מספר: כשהיינו ילדים באנו לישבת חברון לפני החרבן בשנת תרפ"ט, ושמענו על הרואצ'ובר שהוא גאון עולם ואין כמוהו בעולם. נסענו אני וחבר שלי ממרחקים מחברון עד דווינסק, כדי לפגוש את הגאון המבהיל הזה. הם הלכו אליו ושאלו אותו שאלה, הוא הסביר להם, והם לא הבינו את התשובה. הרואצ'ובר פנה לאחד מהם ואמר לו "אתם תיש", כלומר המח שלך של תיש. הם נעלבו מזה. הלכו נעלבים לבית-הנכנסת, שאלו: למה הרב קורא לו תיש? ענו להם: הוא אמר לו "אתם תיש" בלשון רבים, הוא עשה לו כבוד... הוא היה חריף. הספרים שלו קשים להבנה. ורבי מנחם כשר התחיל לכתוב ספרים גדולים להסביר אותו, וקרא להם "מפענח צפונות" (על שם צפנת פענח), ולא גמר אותם. אבל הרב מאיר שמחה הכהן דבריו מובנים, רק שהוא מקצר מאד.

ספרי תורה | תפילין | מזוזות | מגילות ועוד | 053-6652663 | תנתן הנחה לבאים דרך העלון

ח. ונסיים בסיפור אחד על הרוגאצ'ובי: פעם הרב אור שמח עשה סיום על הש"ס עם פלפול נאה, הרוגאצ'ובר נכנס ואמר: זה עם הארץ, מה הוא מדבר?! שאל אותו האור שמח: מה טעית? ענה לו הרוגאצ'ובר: לא טעית בכלום, צפנת פענח ואור שמח, לא טעם ולא ריח... הכוונה שלו לספר "צפנת פענח" שחיבר הוא הרוגאצ'ובר, וספר "אור שמח" שחיבר הרב מאיר שמחה הכהן, ועשה חרוז בתור בדיחה לומר שלא אכפת לו מהקושיות. פעם כתבתי את זה, וקם אחד ואמר לי: אילו הוא היה ספרדי לא היית כותב עליו ככה. אמרתי לו: וכי כתבתי מלבי את זה?! בספר הרוגאצ'ובי של יאיר בורוכוב (עמ' 85) מספר את זה, וצינתי את הספר הזה. וכך מספרים על הגאון ר' עזרא עטייה זצ"ל. שפעם היו שני תלמידיו המובהקים (הגר"ע יוסף והגר"צ אבא שאול) עמלים שלשה ימים על דברי הצפנת פענח. אמר להם: די! צפנת פענח ואור שמח לא טעם ולא ריח... כלומר חבל על הזמן, כי היה לו מח מעמיק הרבה שקשה לרדת לסוף דעתו. זיע"א. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

המלך, כי נכמרו רחמיה על בנה, ותאמר בי אדוני תנו לה את הילוד החי, והמת אל תמיתוהו, וזאת אומרת גם לי גם לך לא יהיה גזורו" (מלכים א, ג' כ"ו). האשה השניה אומרת: מה אכפת לי? אם את תקחי את הילד זה כואב לי, אבל אם נחתוך אותו ואף אחת לא תקח, אין לי בעיה עם זה. ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתוהו היא אמו" (שם פסוק כ"ז). רבי מאיר שמחה מדקדק בזה, האשה אמרה "אל תמיתוהו" והמלך אמר "לא תמיתוהו", מה ההבדל ביניהם? אלא "אל זה לשון בקשה, לכן האשה שמתחננת על בנה כי נכמרו רחמיה עליו, אמרה "אל תמיתוהו". אבל המלך שהבין שזאת האשה האמיתית ולא שנכמרו רחמיה על הבן, אמר "לא תמיתוהו". לכן הנוסח בברכת המזון מובן, ובוטבו הגדול תמיד לא חסר" בלשון עבר, אבל לעתיד לבוא "ואל יחסר", כי אי אפשר לומר ולא יחסר, וכי אתה בטוח בזה?! הרי אנחנו מתפללים ומבקשים שלא יחסר בעתיד. לכן צריך לומר "לא חסר ואל יחסר".

השבוע השיעור נמסר ע"י הגאון הגדול רבי אליהו בנימין מאדאר שליט"א ראש כולל "פקודת אלעזר" באלעד

מוצ"ש פרשת קרח, כ"ז בסיון תשע"ט

נושאי השיעור:

א. שיעורים של תורה. ב. חצי שיעור" אם איסורו מהתורה? ג. חצי שיעור" בהלכות שבת. ד. שיעור ברכה אחרונה באכילה ושתייה. ה. עיסה שמעורב בה גם קמח, מה מברך עליה תחילה וסוף? ו. "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם".

באמת עיקר הפסוק בא לשבח את ארץ ישראל שהיא משובחת מאד.

מחלוקת האמוראים בדן חצי שיעור

י. הגמרא (יומא ע"ד ע"א) מביאה מחלוקת בין רבי יוחנן לריש לקיש, האם חצי שיעור אסור מן התורה או מדרבנן. אמרנו ששיעורים הלכה למשה מסיני, למשל אדם שאוכל חלב ל"א עובר על איסור דאורייתא, אם אכל במזיד יש לו איסור כרת (ע"י ויקרא ז' כ"ה), ואם אכל בשוגג שחשב שזה שומן והתברר לו שזה חלב מביא קרבן חטאת, כי כל דבר שזדונו כרת שגגות חטאת¹⁶. כמה השיעור שהתורה אוסרת בזה? כזית, כי יש לנו כלל "כל אכילה בכזית", כלומר כל מקום שכתוב בתורה איסור אכילה השיעור בכזית. רבי יוחנן וריש לקיש נחלקו אם אכל רק חצי השיעור הזה, רבי יוחנן אומר שחצי שיעור אסור מן התורה, וריש לקיש אומר שחצי שיעור אסור מדרבנן. [דרך אגב, "חצי" שנאמר כאן אין הכוונה חצי ממש, אותו הדין אם אכל רבע כזית וכדו', כי "חצי" פירושו חלק]¹⁷. ומה שאמר רבי יוחנן שאסור מן התורה, הכוונה שיש בזה לאו דאורייתא וכמו בשאר איסורים, אבל לא חייב כרת ולא מביא קרבן על זה, כי בשביל זה נאמר שיעור בתורה שזה רק בכזית. מה הסברא של רבי יוחנן? "דחזי לאצטרופי", כלומר אדם שאכל חצי כזית אם יאכל בהמשך עוד חצי כזית הרי זה מצטרף לכזית, לכן כיון שיכול להצטרף לשיעור גם אם לא אכל עכשיו שיעור שלם זה אסור מן התורה. ומה הסברא של ריש לקיש? כיון שזה פחות מהשיעור של התורה לכן אסור רק מדרבנן בלבד. רבי יוחנן הקשה

שבוע טוב ומבורך, חזק וברוך. ברשות מרן ראש הישיבה, ה' יאריך ימינו בטוב וישנותיו בנעימים, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסופו לו, אמן כן יהי רצון.

שיעורים של תורה הלכה למשה מסיני

ט. ברשותכם נדבר בס"ד בענין שיעורים של תורה, כמה נקודות באיזה הלכות. הגמרא (עירובין ד' ע"א) אומרת: אמר רב חייא בר אשי אמר רב, שיעורין חציצין ומחציצין הלכה למשה מסיני. מה זה שיעורין? כל השיעורים שיש לנו בתורה, וכתובים במשניות ובגמרא לכל דבר השיעור שלו, זה הלכה למשה מסיני. חציצין, אדם שצריך לטבול במקוה ויש הלכות מה חוצץ בטבילה ומה לא, זה הלכה למשה מסיני. ומחציצין, אם צריך מחיצה בשביל להפריד בין מקום למקום כגון בין רשות היחיד לרשות הרבים וכמו בסוכה וכדו', כמה שיעור גובה ורוחב המחיצה, זה הלכה למשה מסיני¹⁵. הגמרא מקשה: איך אתה אומר ששיעורין זה הלכה למשה מסיני? והרי רב חנן אמר על הפסוק "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח' ח'), שכל הפסוק הזה לשיעורין נאמר. למשל "חטה" לענין בית המנוגע, כלומר אדם שנכנס לבית שנטמא בנגע צרעת, אם שוהה שם כדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין, גם הבגדים שעליו נטמאים. "שעורה", עצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא. ושם בגמרא מפורש גם המשך הפסוק. וא"כ השיעורים נתבארו בתורה. הגמרא עונה, שבאמת השיעורים הלכה למשה מסיני, ומשם למדנו לכל דבר את השיעור שלו, והפסוק הזה רק אסמכתא בעלמא, כי

16. בחלקים של הבהמה יש בשר ויש שומן, והשומן פעמים שהוא מותר באכילה ופעמים שהוא אסור ואיסורו דאורייתא. למשל חלב שעל הכסלים ובמקומות מסוימים, מי שאוכל אותו עובר על איסור כרת ממש, וכמו שאוכל ביום הכיפורים. לכן צריך להזהר מאד שלא לקנות בשר מן השוק, כי זו עבודה קשה לנקר את כל החלב, והרבה פעמים אדם יכול להיכשל חלילה, וצריך לקנות רק ממקומות מוסמכים כמו שצריך, כדי שלא יבוא לידי מכשול בזה. וזה יותר חמור מאדם שאוכל בשר לבן חלילה, כי בזה עוונת חמור ועובר על לאו דאורייתא שאסור לאכול את הבהמה ההיא, אבל מי שאוכל חלב זה לא רק לאו אלא גם איסור כרת.

17. מרן ראש הישיבה שליט"א (ספר אספן המזכיר ערך חצי) כתב מאמר נפלא בזה, והביא כמה ראיות ש"חצי" בלשון חכמים אין הכוונה חצי בדיוק. ועפ"י זיישב דברי רש"י (ברכות ב' ע"ב ב"ב ה"ב) שכתב: בין השמשות של רבי יהודה מהלך חצי מיל, וכל המפרשים שם תמהים על זה, שהרי מפורש בגמרא (שבת ל"ד ע"ב) שזה שלושת רבעי מיל או שני שליש מיל, ואילו חצי מיל זה השיעור של רבי נחמיה. הגר"א מגיה שם, ורבי עקיבא איגר ועוד חכמים העירו בזה. אבל מרן שליט"א אומר שאין הכוונה של רש"י חצי ממש, אלא כיון שיש דעות בגמרא שם, לכן רש"י לא רצה להיכנס לפרטים וכתב "חצי מיל", אבל הכוונה לא מיל שלם. הרב הביא גם את הראיה הזאת, "חצי שיעור אסור מן התורה", וכל המפרשים פה אחד אומרים שאין הבדל אם זה שלושת רבעי שיעור או רבע שיעור או שליש שיעור, אלא הכוונה לא שיעור שלם. ויש עוד כמה ראיות לזה (וע"ע בחוברת אור תורה אב תשמ"ח סימן קצ"ח אות א'), והדברים נכוחים למבין.

15. מה זה "הלכה למשה מסיני"? אנחנו קיבלנו תורה שבכתב ותורה שבעל פה מאת הקב"ה ישתבח שמו, תורה שבכתב זה חמשה חומשי תורה שבהם מפורטים תרי"ג מצוות שקיבלנו מהקב"ה ע"י משה רבנו, ותורה שבעל פה באה לבאר את התורה שבכתב, כי לא נוכל אף פעם להבין את התורה שבכתב כהלכתה אלא רק ע"י תורה שבעל פה. למשל כתוב בתורה "שמור את יום השבת" (דברים ה' י"ב), מה הפירוש לשמור את השבת? האם לשבת בחיבוק ידיים או לא לצאת מהבית או לא לאכול כלום? לכן באה תורה שבעל פה ומסבירה לנו שיש ט"ל מלאכות בשבת וכדו'. "הלכה למשה מסיני" זה נוסף על התורה, כלומר מה שלא מפורש בתורה ואין לנו פסוק מפורש על זה, אבל משה רבנו קיבל את זה מהר סיני, וכמו שקיבל תורה שעל פה לבאר תורה שבכתב, קיבל גם הלכות שלא נתבארו מפורש בתורה שבכתב. ולכן נוהגים בזה כמו דאורייתא ממש. ידוע הכלל בידנו ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא (ביצה ג' ע"ב), כלומר כאשר הפוסקים נחלקו בדבר מסוים, אם זה נוגע להלכות דאורייתא הולכים להחמיר, ואם זה נוגע להלכות דרבנן שחכמים חידשו הולכים להקל. אבל הפוסקים נחלקו כאשר זה "הלכה למשה מסיני", האם ניתן לזה דין תורה וממילא ספיקא דאורייתא לחומרא, או שניתן לזה דין דרבנן וממילא ספיקא דרבנן לקולא. מדברי הרמב"ם (בפירוש המשנה מקואות פ"ו מ"ז) מובאר שבספיקא דהלכה למשה מסיני הולכים להקל, ובגמרא (קידושין ל"ט ע"א) משמע להחמיר בזה. מרן היביע אומר (ח"א ח"ח סימן א' אותיות א'-ג) העיר משם, ויש מותרים את זה. אבל זה לא נוגע אלינו לכאן.

בית ההוראה כסא רחמים
בנשיאות מרן רה"י רבנו מאיר מאזוז שליט"א
וענה אלפונזי ב"ר נשא הלכה

02-5353-383

בית ההוראה

מס' פתח תקוה - בית ההוראה א' - ט' 12:00-24:00 ו' וז' 08:00-20:00

www.beth-horah.org.il

מס' פתח תקוה - בית ההוראה א' - ט' 12:00-24:00 ו' וז' 08:00-20:00

בזכותך! עוד אנשים יזכו ללמוד ב'בית נאמן' <<

שפשט הרמב"ם שחצי שיעור בשבת אסור מדרבנן. אמנם הרב משנה ברורה (ביאור הלכה סימן ש"מ בד"ה על) תפס יותר עיקר שזה דאורייתא, אבל פשט הרמב"ם שזה דרבנן. וכל הפוסקים הסכימו לזה.

חצי שיעור וחצי מלאכה

יג. כמה אחרונים מביאים ראייה לכאורה מתוספתא מפורשת כדעת הרמב"ם ולא כדעת רש"י. בתוספתא (ביצה פ"ד ה"ב) כתוב: "הכותב אות אחת, חכמים אומרים אינו אסור אלא משום שבות". והרי תמיד "שבות" זה דרבנן, ופירושו שחכמים אמרו לך לשבות מזה, וכמו שבות דשבות במקום מצוה וכדו'. וא"כ מפורש בתוספתא שחצי שיעור זה דרבנן. מרן הרב עובדיה ע"ה (ביעי אומר ח"א האר"ח סימן כ"א אות כ"ב, והליכות עולם ח"ד עמ' רל"ג) כתוב: בימי חרפי הבאתי ראייה מהתוספתא הזאת כמו שיטת הפוסקים שזה אסור רק מדרבנן, והוסיף אח"כ מצאתי שהגאון תורת חסד מלובלין (חאו"ח סימן מ"ד אות ט') ועוד אחרונים הביאו את ההוכחה הזאת. מה יענו רש"י ושאר הראשונים על זה? אפשר לומר שנעלמה מהם התוספתא או שלא פסקו אותה, וזה דחוק. אבל מורנו הרב ע"ה (מנחת אהבה ח"ב פ"א הערה 5) כתב את כללי ט"ל מלאכות, ושם כתב לדחות את הראיה הזאת. אמנם הרב כתב בלשון עדינה "אולי יש לדחות", אבל לעניות דעתי הדחיה ברורה ומסתברת מאד, והדברים נכונים מאד. הרב אומר שיש חצי שיעור ויש חצי מלאכה, מה הפירוש? התורה אוסרת לעשות בשבת מלאכה שזו יצירה חדשה, ואם עשה דבר שלא יצר בו כלום לא עשה איסור תורה. "חצי שיעור", פירושו שעשה את המלאכה של התורה, רק ששינה בכמות בלבד. "חצי מהמלאכה", פירושו שלא עשה את המלאכה של התורה בכלל, כי הוא שינה באיכות. לדוגמא אמרנו ששיעור המוציא יין כדי מזיגת הכוס (זה רבע רביעיית), אם הוציא חצי שיעור מזה עשה מלאכת הוצאה בשבת, שהרי הוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ואין הבדל במלאכה בין מי שמוציא כוס שלימה או כמה טיפות יין, כי המלאכה אותה מלאכה והתוצאה אותה תוצאה, וההבדל בכמות של המלאכה בלבד. או למשל אדם שתולש בשבת שיש שיעור במאכל אדם או מאכל בהמה (שבת ק"ג ע"א), אם תלש עלה אחד עשה בשבת מלאכת איסור, רק ששינה בכמות בלבד. אבל הכותב אות אחת, עשה חצי מלאכה ולא חצי שיעור של מלאכה, שהרי הכתיבה באה לבטאות מכתב וכדו' שאדם כותב בשביל שייבינו מה הוא רוצה לומר, וא"כ כאשר כותב אות אחת אין משמעות לזה, וממילא זה לא נקרא חצי שיעור אלא "חצי מלאכה", ולכן אסור רק מדברי סופרים בלבד. הגע עצמך, הרי זה דומה קצת לאדם שמבשל בשבת, ובשביל להתחייב צריך שיעור מאכל בן דרוסאי (שם כ' ע"א), ואם בישל חצי ממאכל בן דרוסאי לא התחיל שום מלאכה בזה. ואותו הדבר כאן²¹. לכן אין להוכיח מהתוספתא כדעת הרמב"ם, וא"כ חזרנו

21. הרב תורת חסד רבי שניאור זלמן מלובלין ע"ה, חי לפני מאה שנה בערך, ובסוף ימיו היה בירושלים. הוא היה גאון עצום מאד, ושוקד על התורה בצורה נפלאה ובקושי ישן יום ולילה, וכל הספר שלו מלא בקיאות עצומה. מרן הרב עובדיה היה משבח ומעריך אותו עד מאד, ואמר שהספר שלו כולל כמעט כל התלמוד כולו. בזמנו מרן הרב עובדיה סיפר בשם הגאון רבי חיים נאה (שהיה בתקופתו) שפעם אחת אביו רבי מנדל נאה היה יושב ולומד, וכנסו לחדר הגאון תורת חסד מלובלין, ועמד מלא קומתו לכבוד הגאון. הרב שאל אותו: מה כבוד עוסק? ענה לו: הר"ן בסוגיית טיפת חלב. זו סוגיא קשה במסכת חולין (ק"ח ע"א), והר"ן שם מסובך וארוך מאד שני דפים בעמודים מלאים (ומרוב האריכות לא הדיפסו אותו במקום שלו אלא בסוף הגמרא). הגאון תורת חסד התחיל לומר לו את הר"ן הזה בעל פה מלה במלה, והרב נאה מסתכל בלשון הר"ן ורואה שזה בדיוק. ואמר לו שלמד דברי הר"ן הללו לפני ארבעים שנה. "לית דין בר אינש" (שבת ק"ב ע"ב), זה מח לא של בן אדם רגיל. מסופר על מרן הרב עובדיה, שבזמן שעבר דירה לחר נון והעבירו את הספרייה שלו, אמר להם: תשימו את "תורת חסד" ליד, איפה שאני יושב בבית. וידוע שתמיד היה מחבב אותו מאד.

22. הרב הביא ראייה יפה מאד לזה, המשנה (שבת פ"ז מ"ב) מונה כל ט"ל המלאכות בשבת, "ארבעים מלאכות חסר אחת": הזורע, החורש, הקוצר, המעמר, הדש, הזורה, הבורר, הטוחן, המרקד, הלש, והאופה. אלו אחת עשרה מלאכות בעשיית הפת, והמשנה לא אומרת כמה השיעור שלהם בכלל (ויש מלאכות שאינן בהם שיעור וחיוב בכל שהוא). המשנה ממשיכה: הגוזז את הצמר, המלכנו, המנפצו, הצובעו, הטווה, המסך. ולא כתוב כלום. ואחרי זה: העושה שני בתי נייר, האורג שני חוטיין, הקושר והמתיר, התופר שתי תפירות. הקורע על מנת לתפור שתי תפירות, הצד צבי, השוחטו, המפשיטו, המולחו, המעבד את עורו, המוחקו, והמתכנו. כאן המשנה מתחילה להדגיש את השיעור בחלק מהמלאכות. וכן הלאה: הכותב שתי אותיות, המוחק על מנת לכתוב שתי אותיות, הבונה והסותר, המכבה והמבעיר, המכה בפטיש, והמוציא מרשות לרשות. עד כאן המשנה. הרב שואל שאלה נפלאה, אם המשנה לא באה להגיד את השיעורים שלא תכתוב בכלל, ואם המשנה באה לפרש את השיעורים שתפרש ככולם, ולמה פירשה רק בחלק, ומה הבנה בזה? אבל לפי מה שאמרנו זה נפלא, כי בשאר המלאכות אם תעשה חצי שיעור זה נקרא מלאכה, רק בשביל להתחייב

על ריש לקיש, שהרי בברייתא כתוב על הפסוק "כל חלב וכל דם לא תאכלו" (ויקרא ג' י"ז), שהמלה "כל" באה לרבות כוי וחצי שיעור. רואים מכאן שהפסוק לימד אותנו את זה, וא"כ חצי שיעור אסור מהתורה. ריש לקיש עונה לו שזו אסמכתא בעלמא, ומאריך שם.

ההלכה בזה

יא. בכל מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש הלכה כרבי יוחנן, חוץ משלושה מקומות שהלכה כריש לקיש (יבמות ל"ו ע"א). ריש לקיש ע"ה היה גיסו ותלמידו של רבי יוחנן כידוע, והגמרא בכמה מקומות מספרת על זה¹⁸. ויש לנו כלל שאין הלכה כתלמיד במקום הרב (סדר תנאים ואמוראים ח"ב אות כ"ה), לכן בכל התורה כולה הלכה כרבי יוחנן. ואם כן ההלכה חצי שיעור אסור מן התורה, וכל הפוסקים הסכימו שאם אדם אוכל חלב או דם או נבילה וטריפה וכדו', ובדרך כלל השיעורים של התורה הם בכזית, אם אוכל חצי כזית עובר על איסור דאורייתא. נפקא מינה שלא מקילים בספק אפילו בחצי שיעור, כי זה איסור תורה ממש. לכן אם הפוסקים נחלקו בדבר מסויים, צריך להחמיר בזה. וגם באיסורי אכילה מדרבנן, הפוסקים הסכימו שחצי שיעור אסור (כמ"ש הר"ב בשו"ב סי' רפ"ז) ועיין במנחת אהבה (ח"ב פ"א הערה 6), ולא נאמר שזה דרבנן ומקילים יותר בזה.

חצי שיעור במלאכות שבת

יב. הפוסקים נחלקו לגבי חצי שיעור בהלכות שבת, וידוע שגם במלאכות שבת יש לנו כל מיני שיעורים בזה. למשל לגבי הוצאה בשבת, המשנה (שבת פ"ח מ"א) אומרת: המוציא יין כדי מזיגת הכוס, חלב כדי גמיעה, דבש כדי ליתן על הכתית. ורוב דברי אכילה (אם זה של אדם) בשיעור גרוגרת (שם פ"ז מ"ד). וגם במלאכות אחרות יש שיעור. מה הדין באדם שהוציא חצי שיעור או שעשה חצי מהשיעור בכל מלאכה אחרת, האם זה אסור מדאורייתא או מדרבנן? הגמרא (שבת ע"ד ע"א) אומרת בפשיטות: וכי מותר לאפות חצי שיעור? ובוודאי שזה אסור. ורש"י ע"ה שם (בד"ה וכו') כותב: דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה. וזה ע"פ הגמרא שאמרנו, וכדעת רבי יוחנן. וגם המאירי (שם) והרא"ש (פרק המוציא יין אות א') והגהות אשירי (פרק כלל גדול סימן י"א) ורבנו ירוחם (נתיב י"ב חלק י"ד) ועוד ראשונים, כותבים בפשיטות שחצי שיעור אסור מן התורה גם בהלכות שבת. מצד שני, מדברי הרמב"ם ע"ה יוצא להדיא שחצי שיעור בהלכות שבת אסור רק מדרבנן בלבד, כי בסדר של ההלכות הוא כותב בהתחלה כללים ואח"כ פרטים, ומביא איסורי תורה ואח"כ איסורי דרבנן¹⁹. והוא כותב כלל בזה: כל מקום שנאמר שהעושה דבר זה פטור, הכוונה שאסור מדברי סופרים ולא מן התורה, והוא הרחקה מן המלאכה (פ"א מהלכות שבת ג'). המוציא חצי שיעור פטור, וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור (שם פ"ח ה"ג). יוצא להדיא שחצי שיעור אסור רק מדרבנן. וככה הוכיחו כמה גאוני עולם, חכם צבי (סימן פ"ו) והגאון רבי יהודה עייאש (עפרא דארעא אות ג') ועוד. וגם ערך השלחן בהתחלה (סימן שכ"ח אות י"א) כתב שזה דאורייתא, ובהמשך (סימן ש"מ אות ב') כתב שרבי יהודה עייאש למד מדברי הרמב"ם שזה דרבנן. וכמעט כל האחרונים תופסים בדעת הרמב"ם ככה²⁰. ומרן הרב עובדיה (הליכות עולם ח"ד עמ' רל"ב) ומורנו הרב (מנחת אהבה ח"ב פ"א ה"ב) הסכימו

18. רבי יוחנן וריש לקיש היו מהודקים בחברות גדולה מאד, והיה ביניהם קשר טוב כמו תלמיד לרב וכמו גיס לגיס, וגם התורה היתה מקשרת ביניהם מאד. הגמרא (בבא מציעא פ"ד ע"א) מספרת שכשנפטר ריש לקיש ורבי יוחנן לא מצא מי שילמד איתו תורה, הביאו לו את רבי אלעזר בן פדת ע"ה שהיה אדם גדול מאד, והגמרא (נדה כ"ג ע"ב) קוראת לו "מרא דארעא דישראל", אבל בכל מה שאומר רבי יוחנן היה אומר לו: חזק וברוך, תנא דמסייעא לך, ברייתא מסייעת לך, ומביא לו ראיות. רבי יוחנן אמר לו: וכי אני לא יודע שאני אומר נכון שצריך סיעתא לדברי? איפה ריש לקיש שהיינו לומדים ביחד, והיה מקשה לי עשרים וארבע קושיות והייתי מתרץ לו עשרים וארבעה תירוצים, ומתוך כך רווחא שמעתתא ומבינים ומכוונים לאמת יותר. עד שבסוף רבי יוחנן נפטר ל"א. היה קשר הדוק מאד מאד ביניהם.

19. הרמב"ם זה ספר נפלא מאד, ואין לנו כדוגמתו לא בראשונים ולא באחרונים, כי מלבד שהוא כתב כל הלכות התורה כולה, ואפילו הלכתא למשיחא, כתב את כל הפרטים שהיו עד ימיו, גם הסדר שלו נפלא מאד, והלשון שלו ברורה וצחה ומדויקת להפלא.

20. אמנם הרב חיד"א ע"ה (פתח עינים שבת שם) כתב שזה לא כ"כ ראייה, כי אפשר שהרמב"ם קורא "דבר סופרים" גם לדברי תורה, אם זה דבר שלא נתפרש בתורה. והראשונים כתבו כלל כזה על הרמב"ם בסוגיא אחרת (עי' בספר המצוות שיש שני ובמדי משנה ובספך משנה ריש הלכות אישות). אבל קודם כל, הכלל הזה לא מוסכם, ואע"פ שכמה גדולים כתבו אותו, בכל זאת פשוט הרמב"ם "מדברי סופרים" הכוונה מדרבנן. וכמעט בכל המקומות ככה (חוץ ממכה מקומות שצריך ליישב אותם). ויותר מזה, הרמב"ם כאן כתב "הרחקה מן המלאכה", שאדם לא יתקרב למלאכה, ומשמע להדיא שזה רק מדרבנן.

בא היה שותף לזכות אלפים בחיי העולם הבא
למסירת שמות לזכרון בספר: 08-6727523

למחלוקת הגדולה של הראשונים בזה, מצד אחד הרמב"ם והרב מביא גם הרמב"ן (שבת צ"ד ע"ב) וחידושים המיוחסים להר"ן (שם) ושבוילי הלקט (סימן ק"ז) שסוברים שזה רק מדרבנן, ומצד שני רש"י והרא"ש והגהות אשרי והמאירי ורבנו ירוחם ועוד ראשונים (עיין במנוחת אהבה ח"ב עמ' ע"ט בהערה), שסוברים שזה אסור מן התורה. הרב ע"ה (מנוחת אהבה ח"ב פ"א הערה 55) תופס יותר שזה קרוב לאיסור תורה.

שיעור שתייה לברכה אחרונה

י. נעבור בענין הזה להלכות ברכות. בשביל שאדם יברך ברכה ראשונה לא צריך שיעור, כי אסור ליהנות כל שהוא מן העולם הזה בלא ברכה, וכל אדם אפילו טועם טיפה אחת חכמים חייבו לברך על זה (כל הברכות מדרבנן). אבל בברכה אחרונה חכמים נתנו לנו שיעורים בזה, ואם אכל מעט לא מתחייב לברך. כמה שיעור ברכה אחרונה? אנתנו יודעים שבאכילה זה כזית ובשתיה זה רביעית. אמנם הרמב"ם ע"ה (פ"א מהלכות ברכות ה"ב) כותב בפשיטות שבשתיה זה שיעור רביעית, אבל התוספות (יומא ע"ט ע"א בד"ה ולא) מסתפקים בזה אם צריך רביעית או אפילו כזית (שזה שליש רביעית), כי בגמרא לא מפורש על שתיה לגבי ברכה אחרונה אלא רק לגבי איסורים בלבד. ומרן בשלחן ערוך (סימן ק"ץ ס"ג) כותב שנכון לחוש לדברי התוספות בזה, ולכן אם אדם שותה כוס יין בברכת המזון או בהבדלה וכדו' שמברך ברכה אחרונה, אפילו שמן הדין מספיק לשתות רוב רביעית בלבד לצאת ידי חובה, אבל נכון לשתות רביעית שלימה, כי אם ישתה פחות מכזית הרי לא שתה רוב רביעית ולא קיים את המצוה, ואם ישתה רוב רביעית יכנס למחלוקת הזאת, ולפי התוספות אפשר שיצטרך לברך ברכה אחרונה, למה לך להיכנס סתם למחלוקת?! לכן על כרחך לשתות רביעית שלימה. רואים מכאן כמה מרן חושש בזה, ואפילו שזה ספק, וספיקא דרבנן לקולא והרמב"ם פוסק שלא צריך לברך, אעפ"כ אדם לא יכנס לכתחילה למחלוקת בזה, כי אין ענין לעשות נגד חלק מהפוסקים, והרי בקלות אדם יכול לשתות עוד קצת. לכן אדם ששותה כוס רגילה של מים, יכול לשתות או פחות מכזית או רביעית שלימה, אבל בכוס יין בהבדלה וכדו' שיוצאים ידי חובה, צריך לשתות רביעית שלימה. והפוסקים הזהירו על זה, למשל בכוס שלישיית או רביעית בליל הסדר, שישתה שיעור רביעית שלימה כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה אליבא דכולי עלמא.

עיסה שיש בה קמח חיטה ושאר דברים

טו. לגבי אכילה, אנתנו יודעים שהשיעור כזית. וידוע שהפוסקים נחלקו בשיעור כזית, ומרן שליט"א לפני כמה שיעורים דיבר על זה באריכות (עיין בעלון מס' 145 אותיות ז'-ר"א ועוד). אני רוצה ליכנס לנקודה אחרת, ואולי נעמוד קצת גם על זה. שאלה מצויה, אשה מכינה עוגה לכבוד שבת, ומערבבת שם כל מיני דברים, אם עושה את עיקר העוגה מקמח חטה או שעורה או מחמשת מיני דגן, פשוט שהברכה הראשונה מזוונות והברכה האחרונה על המחיה. אבל אם מערבבת שם דברים אחרים למשל קמח קוקוס וקמח תירס וכדו', ומוסיפה גם קמח של חטה ושעורה וכדו', מה מברכים ברכה אחרונה על זה? בגמרא (ברכות ל"ו ע"ב) כתוב: רב ושמואל דאמרי תרווייהו, כל שיש בו מחמשת מיני דגן מברך בורא מיני מזונות. ולא כתוב מה הברכה האחרונה. התוספות (שם מ"א ע"ב בד"ה אלא) כותבים בפשיטות שמברך גם מעין שלוש. ונראה שגורסים בגמרא ככה. אבל יש מחלוקת גדולה בין הראשונים בזה, לדעת רוב הראשונים הרי"ף (ברכות כ"ו ע"א מדפי הרי"ף) הרמב"ם (עיין ברכת ה' ח"ב עמ' קס"ב) הרא"ש (ברכות פ"א סימן ז') התוספות (הנד') הרוקח (סימן שמ"א) המאירי (ברכות ל"ו ע"ב) ועוד, כל שיש בו חמשת מיני דגן הברכה הראשונה מזונות

והברכה האחרונה על המחיה. והרב (ברכת ה' ח"ב פ"ב ה"כ) מביא את זה²³. אבל מרן בשלחן ערוך (סימן ר"ח ס"ט) פסק כדברי רבנו דוד אבודרהם (שער הברכות) בשם רבנו יונה, שלא כל שיש שיעור קצת מברכים ברכה אחרונה על המחיה, אלא דוקא שיש שיעור "כזית בכדי אכילת פרס" (מרן דיבר שם לגבי פת, אבל הוא הדין עוגה). מה הפירוש? "פרס" פירושו חצי, מלשון פרוסה. הגמרא (עירובין פ"ב ע"ב) מביאה מחלוקת בין רבי שמעון לרבי יוחנן בן ברוקה בשיעור ככר לחם ששיערו חכמים, לפי רבי שמעון ככר של שמונה ביצים, ולפי רבי יוחנן בן ברוקה ככר של שש ביצים²⁴. והראשונים נחלקו איך לפסוק בזה. דעת הרמב"ם (פ"א מהלכות עירובין ה"ט) ששיעור אכילת פרס שלוש ביצים, כי הוא פוסק כמאן דאמר שככר שלם זה שש ביצים, וממילא חצי מזה שיעור שלוש ביצים. ואילו רש"י (יומא פ' ע"ב בד"ה חצי ועוד) כותב ששיעור אכילת פרס ארבע ביצים, כי הוא סובר כמאן דאמר שככר שלם זה שמונה ביצים, וממילא חצי מזה ארבע ביצים. מרן השלחן ערוך (סימן תרי"ב ס"ד) הביא את המחלוקת הזאת, ולעיקר הדין קיימא לן כהרמב"ם בזה. לכן ניקח גודל של עוגה בשיעור של שלוש ביצים, אם יש בכמות הזאת כזית תערובת של קמח חטה, מברכים ברכה ראשונה מזוונות וברכה אחרונה על המחיה.

מספיק כזית מהתערובת בלבד

טז. הפוסקים הסתפקו מה זה "כזית בכדי אכילת פרס", האם הכוונה שצריך לאכול את כל הפרס בשביל שיאכל את הכזית, ומי שאוכל חצי פרס לא אכל כזית קמח, ולא יכול לברך על המחיה, או כל שאכל כזית מהתערובת זה מספיק, ויכול לברך על המחיה. מחלוקת גדולה בין האחרונים בזה. הרב משנה ברורה (סימן ר"ח ס"ק מ"א) תפס בפשט מרן לאכול את כל הכזית שנמצא שם, וגם כף החיים (שם אות ג') וכמה אחרונים כתבו ככה. ולדעתם כל שלא אכל כזית שלם לא אכל שיעור של ברכה אחרונה על המחיה. אבל מורנו הרב (ברכת ה' ח"ב פ"ב ס"ב) כותב שכל שאכל כזית מהתערובת יכול לברך על המחיה, כי הטעם שצריך כאן כזית בכדי אכילת פרס, לא בשביל שאדם יאכל כזית חטה ממש, אלא בגלל שאין חשיבות בפחות מכזית, ואילו בכזית בכדי אכילת פרס התערובת חשובה מאד, ולכן אפשר לברך על המחיה אפילו אם אוכל רק כזית בלבד. הרב לומד את זה מכמה לימודים שם, ואחד מהם מלשון מרן בשלחן ערוך (שם ס"ט) שכתב "ודוקא שיש באותו קמח מחמשת המינים כדי שיאכל ממנו כזית בכדי אכילת פרס", ולא כתב דוקא שאכל פרס שיש בו כזית קמח, אלא שיש שיעור כזית וכו'. וכן משמע ממה שסיים "ואם אין בו שיעור זה". משמע שהכל תלוי אם יש שיעור כמות כזו או לא. הרב הביא ראייה יותר מזה, מדברי הרא"ה (פקודת הלויים ברכות ל"ז ע"א) שכותב במפורש שאם יש כזית חיטה בתערובת של "כדי אכילת פרס" הרי יש חשיבות לברך ברכה אחרונה. ואם אין בו, אין לו חשיבות. זאת אומרת מה שצריך שיעור כזית, לא בשביל שאדם יאכל מהחיטה כזית, אלא כדי שזה יהיה חשוב לברך ברכה אחרונה, כי בתערובת של שני גרגירי חטה אין בזה כלום והולכים אחרי העיקר, אבל אם יש כמות חשובה שאם אוכל פרס מהתערובת אוכל מהחיטה כזית, מברכים על כזית מהתערובת ברכה אחרונה על המחיה. וכיון שמפורש ככה בדברי הרא"ה - אחד מן הראשונים, הוא יכול להכריע במחלוקת הזאת, כי בכל מקום שיש לנו מחלוקת בין האחרונים הראשונים מכריעים בזה, וגם כאן זו מחלוקת האחרונים בהבנה של מי שאומר שצריך כזית בכדי אכילת פרס. ובלאו הכי רוב הראשונים סוברים שאפילו מעורב דגן מעט זה מספיק, אמנם מרן פסק כדעת תלמידי רבנו יונה, אבל האחרונים נחלקו בדעתו בזה, ופשט דבריו משמע שמספיק שיעור כזית מהתערובת בלבד. והרא"ה מכריע.

שיעור הקמח ביחס לתערובת

יז. לכן הרב (ברכת ה' שם) כותב שאשה שמכינה למשל עוגה, מסתכלים על התערובת כמה יש בה קמח חטה וכמה שאר מינים, ואם הקמח חטה ששית מכל התערובת, 23. אבל דוקא שזה בא להטעים את העיסה. כי אם מערבים מעט קמח בשביל לדבק את העיסה שלא תתפורר, זה בטל ונחשב כמי שאינו, שהרי זה לא נעשה בשביל להטעים את העוגה אלא לדבק בעלמא, ובמקרה כזה מברכים לפי הרוב שנמצא שם.

24. המשנה שם אומרת: "חציה לבית המנוגע", שאם אדם נכנס לבית שמנוגע בנגע צרעת ל"א ונטמא מיד, והבגדים שעליו לא נטמאו אלא אם ישהה שם כדי אכילת פרס. כתוב "והאוכל בבית יכבס את בגדיו" (ויקרא י"ד מ"ז), ורבותינו (ברכות מ"א ע"א) פירשו שאדם ששוהה שם זמן שאפשר לאדם לאכול שיעור של אכילת פרס, כלומר חצי משיעור הככר הזה, פת חטין ולא פת שעורין, מייסב ואוכל בלפתו, נטמא בטומאת הבית המנוגע, והוא ובגדיו שעליו וצריך להטבילים. כמה זה שיעור אכילת פרס? תלוי במחלוקת התנאים שם.

עילוי הנשמה הטוב ביותר

לחסידות שמות יקירכם התקשרו:

08-6727523

קרובן חטאת או סקילה ל"א צריך שיעור, אבל גם פחות מזה זו מלאכה, למשל אדם שחורש אפילו כל שהוא ובונה אפילו כל שהוא אלו מלאכות, וכן המוציא מרשות לרשות אם הוציא פחות עשה את המלאכה, וכמו אדם שהוציא שיעור שלם, סה"כ שינה בכמות, ולכן זה נקרא "חצי שיעור", אבל המשנה לא פירטה את זה, כי כל אדם שהוציא מרשות לרשות אפילו קצת, זו מלאכה ועבר על איסור זה. משא"כ "הכותב שתי אותיות", המשנה פירשה את השיעור בזה, כי מי שכותב אות אחת אין שם מלאכה על זה. והרב מביא ראייה לזה, מרבנו ירוחם (נתיב י"ב חלק י"ד) שסובר כדעת רש"י שחצי שיעור אסור מן התורה בהלכות שבת, ואעפ"כ כותב על כותב אות אחת שלא חייב מדרבנן אלא מדרבנן, וכי הוא סותר דברי עצמו?! אלא ודאי שהוא מחלק בזה. הרב מביא עוד ראייה דומה לזה, מדברי הריטב"א (שבת ע"ד ע"ב) שכותב לגבי מי שעושה אחת מהמלאכות שזה הלכה למשה מסיני, למשל מי שמעביר חפץ בשבת ארבע אמות ברשות הרבים, שזה אסור בשבת כמו המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או להפוך, אם מעביר שתי אמות בלבד אין איסור בזה, ולא אומרים שעשה חצי שיעור ואסור מן התורה, משום שארבע אמות זה מקומו של אדם, ופחות מזה לא עשה כלום. (וע"ע בהערות מרן שליט"א למנוחת אהבה הנדפסות בח"ב עמ' קע"ז).

מחשיבים אותם. לכן צריך להוריד את הדברים האלה, ולבדוק לפי מה שישאר בזה. [ושוב שמעתי מת"ח אחד הי"ו ששמע כן מפיו של מוה"ר ברכת ה' באחד משיעוריו במוצ"ש שמסר בשנים האחרונות. וששתי].

להתגבר גם על התאוות המותרות

יט. נאמר משהו בפרשת השבוע: המשנה (אבות פ"ד מ"ח) אומרת: **הקנאה והתאוה והכבוד, מוציאים את האדם מן העולם.** שלש המדות הללו מדות רעות מאד, שמוציאים את האדם גם מן העולם הזה וגם מן העולם הבא. רואים את זה בשלש הפרשיות האחרונות, בהעלותך שלח-לך וקרח. **בפרשת בהעלותך נאמר על התאוה: "והאספסוף אשר בקרבו התאוה תאוה, וישבו ויבכו גם בני ישראל, ויאמרו מי יאכילנו בשר" (במדבר י"א ד').** הם צעקו ויבכו והקב"ה שמע את זה, **"הבשר עודנו בין שניהם" (שם פסוק ל"א),** וקרה מה שקרה ל"א. אם אדם ילך אחרי התאוה לעולם לא יסתפק בזה, כי תמיד ירצה יותר, והרי הוא לא יכול ליהנות מכל ההנאות שבעולם, וא"כ אף פעם לא יגמור את התאוות שלו. אמרו רבותינו (קהלת רבה פ"ג פ"ס ק"א): **לעולם אין אדם מת מן העולם וחצי תאוותו בידו, יש לו מנה רוצה מאתיים, יש לו מאתיים רוצה ארבע מאות.** אם אדם רוצה סכום מסוים כשיגיע לסכום ההוא ירצה יותר, וכשיגיע לסכום ההוא ירצה עוד יותר, וכן הלאה. **אם אדם לא יעבוד על התאוה שלו, וירסן אותה שלא כל מה שמתאוה צריך לאכול, יפסיד הרבה.** הנה במדבר היה להם הכל, **"והמן כזרע גד הוא ועינו כעין הבדולח" (במדבר י"א ד'), "וטעמו כצפחית בדבש" (שמות ט"ז ל"א).** אבל הם אמרו **"זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקשואים ואת האבטיחים, ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים" (במדבר י"א ה'),** וכי זה מה שחסר לכם?! אבל כאשר היצר של התאוה מתגבר על האדם, הרי בכל דבר הוא אומר "חסר לי". **לכן אדם צריך לדעת שהתאוה היא שורש העבירות, ואפילו בתאוה של היתר שרוצה לאכול אוכל כשר וכדו',** כי היום היצר הרע מפתה אותך לאוכל כשר, ומחר יפתה אותך לתאוה אחרת אסורה. **למה יש לאדם תאוות אסורות? כי הוא לא ריסן את עצמו בתאוות המותרות.** לכן הדבר הראשון, שאם יש לך תאוה תדע להתגבר עליה.

הרוצה כבוד בסוף מאבד הכל

כ. ועוד דבר שמוציא את האדם מן העולם, זה הכבוד. **ראינו בפרשה הקודמת שלח-לך, את הענין של המרגלים שהיו גדולים וצדיקים, "כולם אנשים ראשי בני ישראל המה" (במדבר י"ג ג').** צריך להבין שמעלתם היתה גדולה מאד, והראיה שהיו חברים של יהושע בן נון וכלב בן יפונה שהיו מן המרגלים, ויהושע בן נון היה אדם גדול בענקים שהנהיג את עם ישראל אחרי משה רבנו, וא"כ היו באותה דרגה שלהם. אבל בעונות הרבים קרה מה שקרה, **"וישבו מתור הארץ" (שם פסוק כ"ה),** והתחילו לדבר, **"ויספרו לו ויאמרו" (שם פסוק כ"ז),** והוציאו דבת הארץ רעה. למה עשו את זה? כתוב בזוהר הקדוש (ח"ג דף קנ"ח ע"א) שהמרגלים פחדו שכאשר יגיעו לארץ ישראל ימנו אחרים במקומם, והדבר הזה בלבד אותם. אמנם מי אנחנו שנדבר על דור דעה שהיו גדולים?! **אבל אם התורה מספרת לנו את זה, היא לא באה לספר סיפורים סתם²⁸, אלא ללמד שאדם שהולך אחר הכבוד ורוצה את הכבוד, בסוף יאבד לגמרי ב"מ, כי הכבוד מוציא את האדם מן העולם.**

קרח אדם גדול היה מה ראה לשטות זו?

כא. בפרשת השבוע פרשת קרח, רבותינו (במדבר רבה פ"ח פ"ח) אמרו: קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו? קרח היה אדם גדול ועשיר גדול. הגמרא (סנהדרין ק"י ע"א) אומרת ששלוש מאות פרידות היו רק משא מפתחות האוצרות של קרח²⁹, ויוסף הצדיק הטמין שלש מטמניות בשלשה מקומות, אחד נתגלה לקורח, אחד

28. ידוע מה שכתוב בזוהר הקדוש (ח"ג דף קנ"ב ע"א) שמי שחושב שהתורה באה לספר סיפורים תפח רוחו, כי א"כ אפשר למלא ספרים עבי כרס מזה, וכי חסר סיפורים בעולם?! וראיה לזה, שהרי כמעט שלושים ושמונה שנה התורה לא סיפרה לנו כלום, כי פרשת שלח זה היה בשנה השניה של המרגלים, לאחר מכן פרשת קורח, ופרשת חקת זה בסוף הארבעים שנה, שנפטר אהרן ומרים הנביאה. איפה כל הסיפורים בשלושים ושמונה שנה?! אבל התורה מספרת רק

מה שאנחנו צריכים ללמוד מזה. **הזוהר אומר שבתורה בוודאי יש סודות ודברים עמוקים ופרד"ס התורה, אבל גם לפשט התורה מספרת דבר כדי שנלמד לקח מזה.** 29. אמנם הגמרא (חולין צ"ב) אומרת שמספר "שלוש מאות" בדברי רבותינו זו גוזמא בעלמא, ופעמים חכמים מדברים בלשון גוזמא. ולפעמים גם התורה אומרת לישון גוזמא, למשל "ערים גדולות וצבורות בשמים" (דברים א' כ"ח), וכי הערים הגיעו עד לשמים?! "ותבקע הארץ לקולם" (מלכים א' א"מ), וכי באמת נפתחה הארץ?! (רק פעם אחת נפתחה אצל קרח), אבל גם את זה שלושים פרידות או שלוש ואפילו חמור אחד שסוחר את המפתחות של האוצרות, זה הרבה מאד.

מאות בני חנניה ילמדו להצלחתך

למסירת שמות לברכה בספר:
08-6727523

מברכים ברכה ראשונה וברכה אחרונה "על המחיה" אפילו אם אכל כזית רק מהתערובת בלבד, כי זה "כזית בכדי אכילת פרס". איך הגענו לששית? הרב עשה חשבון כזה, אמרנו שלפי דעת הרמב"ם הפרס זה שלוש ביצים, וכתוב בשלחן ערוך (סימן תפ"ו ס"א) שכזית זה חצי ביצה, וא"כ כזית זה ששית ממכות של שלוש ביצים. לכן אם יש ששית קמח בעוגה מברכים ברכה אחרונה על המחיה. אבל לפי מה שמרן ראש הישיבה דיבר בשיעורים האחרונים, לא פשוט לומר ששיעור כזית זה חצי ביצה. אמנם התוספות בכמה מקומות בתלמוד (חולין ק"ג ע"ב בד"ה חלקו, ועוד) כתבו ככה, ומרן בשלחן ערוך (שם) פסק אותם. אבל הוא הביא את זה רק בשם "יש אומרים", והרמב"ם להדיא נגד זה (עייין בפרי חדש סימן תפ"ו). וגם מוכרח שמרן עצמו לא מסכים לזה לגמרי, כי הוא עצמו (סימן שס"ח ס"ג) פוסק כדברי הרמב"ם שבשש ביצים יש שמונה עשרה גרוגרות, וא"כ גרוגרת זה שליש ביצה. והרמב"ם (פ"א מהלכות עירובין ה"ט, ופ"א מהלכות שבת ה"ה) כותב במפורש ככה. לפ"ז על כרחנו שכזית פחות משליש ביצה²⁵. כמה פחות משליש? לא נתבאר בשום מקום בדברי הרמב"ם כמה שיעור כזית ביחס, אלא רק כתב "כזית" כמו שהגמרא אומרת, ובוודאי שהוא פחות משליש. וכבר העירו בזה הגאון פרי חדש (הנד) ואחרים. **והנה מדברי הרשב"א (משמרת הבית דף צ"ו ע"א) יוצא להדיא שכזית פחות מרבע ביצה, וככה נראה דעת הרמב"ם ואחרים²⁶, וגם המציאות שלנו קרובה לזה. ודעת מרן ראש הישיבה שזה נראה יותר נכון למעשה (עי' בעלון שם) א"כ יוצא שהכזית ביחס לאכילת פרס זה אחד משנים עשר, שהרי פרס זה שלוש ביצים וכזית יחסית לביצה זה רבע, וא"כ על כל ביצה יש ארבעה כזיתים, ונמצא שכזית בכדי אכילת פרס זה אחד משנים עשר. ולפ"ז גם אם יש בתערובת אחד משנים עשר קמח, אפשר לברך ברכה אחרונה על המחיה. אבל קשה שזו תהיה המציאות, כי אם אדם מערב כ"כ מעט קמח נראה שלא עירב בשביל להטעים באמת. לכן לא כדאי לערב כמות קטנה ואח"כ לשאול ולסבך את הענין הזה.**

ההלכה למעשה בזה

יח. למסקנא לכתחילה צריך לערב קמח ששית ומעלה, ואפשר לברך ברכה אחרונה על המחיה (אם אכל כזית מהתערובת). וככה דעת מרן הרב עובדיה (חזון עובדיה-ברכות עמ' קצ"ב). אמנם בהתחלה כתבו בשם הרב שהוא חושש לפוסקים שבתערובת צריך לאכול דוקא שלוש ביצים, אבל בחזון עובדיה (שם) הרב מסכים לדברים שכתב הרב בברכת ה', שכל שיש בתערובת כזית בכדי אכילת פרס (ואכל כזית מהתערובת) אפשר לברך ברכה אחרונה על המחיה. **אמנם אמרתי שגם בפחות מששית יש מקום לצדד לברך (ויש עוד אריכות בזה), אבל לכתחילה אדם לא יכנס למחלוקת בזה.** הר"ן (שו"ת הרי"ב סימן ש"ץ) כותב שאדם תמיד יבחר לו דרך ברורה בדרך התורה, ולא יכנס למשעול הכרמים למחלוקות וספיקות. והובא בבית יוסף (הלכות מגילה סימן תר"ץ). רק אם אדם נקלע למצב דחוק אנחנו מורים לו מה שצריך באותה שעה, אבל לכתחילה אדרבה כמה שאדם יעשה יותר אליבא דכולי עלמא, בוודאי תבוא עליו ברכה. ועוד הערה בזה, היום שעושים מתכון של עוגה ומערבים כוס שמן וכוס יין וכדו', לעניות דעתי הנוזלים שמתאדים ונבלעים תוך כדי האפיה, לא נחשבים ולא מונים אותם, כי השלחן ערוך והפוסקים דיברו בדברים ממשיים שנמצאים בתערובת ואוכלים אותם, ולמשל ערבב קמח של חטה עם קמח אחר כמו קמח תירס או קוקוס וכדו', אבל בדברים נוזליים כמו שמן וכדו' לא

25. ואי אפשר לומר שהזית גדול מגרוגרת, כי זה דבר שנראה לעין, וכל אחד יודע שגרוגרת (תאנה יבשה) גדולה יותר מכזית. ואל תאמרו לי שהיום התהפכו היוצרות ונתהפך הקטן לגדול והגדול לקטן, כי מפורש בגמרא (שבת צ"א ע"א) שהגרוגרת יותר מכזית. וגם התוספות וכל הפוסקים מסכימים שגרוגרת יותר מכזית.

26. אמנם מורנו הרב ע"ה (ברכת ה"ב פ"ה ה"ז) עשה שלוש דעות בזה: דעת התוספות שזה חצי ביצה, דעת הרמב"ם שזה פחות קצת משליש, ודעת הרשב"א שזה פחות מרבע. אבל לעניות דעתי יש מקום לומר שהרמב"ם והרשב"א לא נחלקו בזה, שהרי הרמב"ם לא ביאר בשום מקום כמה זה כזית, רק מוכח מדבריו שהוא בוודאי לא חצי ולא שליש, וא"כ עדיף לומר שהוא סובר כדעת הרשב"א, כי יותר טוב לקרב את הדעות, וכלל גדול בידנו "אפושי פלוגתא לא מפשינו", כמה שנוכל לקרב ולמצמצם זה טוב יותר.

27. לכן במקרה שאין לאדם אפשרות לאכול יותר, וכמו אנשים בעלי בשר שזה ממכדי עליהם מאד ולא בריא (פעם היה חושבים שאדם "בריא" זה אדם שמן ושוקל כהנה וכהנה, אבל היום יודעים ששומן יתר לא בריא וצריך להיות פחות), ועושים כל מיני ניתוחים וכדו' לקיצור קיבה, אחרי הניתוח ההוא בקושי יכולים לאכול, וכמומה שלפעמים בהתחלה לא יכולים לאכול כלום רק לשנות ואח"כ אוכלים לאט לאט, אבל הם לא יכולים לאכול שיעור כזית של התוספות בכלל, אלא יכולים להגיע רק לשיעור כזית של הרשב"א שזה כמעט רבע ביצה. הרב פסק שבמקרה כזה יכולים לברך ברכה אחרונה על זה.

שלא שלו, לוקחים ממנו גם מה שיש לו³⁰. אתה כבר חי בעולם הזה, אז תודה לקב"ה במה שיש לך, ואל תקנא באחרים, "אל יקנא לך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום" (משלי כ"ג י"ז). **מותר לקנאות ביראת ה'**, "קנאת סופרים תרבה חכמה" (בבא בתרא כ"א ע"א), **ואם חברך יודע יותר טוב תקנא בו על זה, לא בשביל לקנאות בו חלילה, אלא בשביל שתלמד ממנו כדי שתרבה חכמה, ואם הוא יכול גם אני יכול ואשתדל יותר, ולא אכפת לך שתהיה חכם וגם הוא יהיה חכם, מי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' רוחו אליהם**" (במדבר י"א כ"ט), אדרבה שתרבה הדעת בעולם, וכל עם ישראל יהיו כולם חכמים כולם נבונים כולם עשירים וכולם בריאים, ואנחנו מחכים לזה. לכן אם יש לחבר שלך משהו טוב ולך חסר את זה, לך לא ירתח בקרבך, אלא להיפך תשמח במה שיש לו, ואם תרצה תתפלל לה' שיהיה לך, כי יש לו את האפשרות לתת לכולם, ולא חסר לו כלום ישתבח שמו, "והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל" (דברי הימים-א, כ"ט י"ב). יהי רצון שהקב"ה יזכה אותנו לעשות רצונו כרצונו, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, במדות טובות ומעשים טובים, ונזכה בע"ה בקרוב לביאת משיח צדקנו, בעגלא ובזמן קריב, אמן כן יהי רצון.

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. מי שברך אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, משה אהרן יוסף דוד ושלמה, הוא יברך וישמור ויעזור ויעשה ויצליח, את כל הקהל הקדוש הזה, הם ונשיהם ובניהם ותלמידיהם וכל אשר להם, וכן כל אלה שנמצאים בכל מקום, וכל אלה שקוראים בעלון, הם וכל אשר להם. מלאך דעלמא יברך יתכון, ויזכה יתכון, ויארץ ימיכם בטוב ושנותיכם בנעימים, בבריאות איתנה ונהורא מעליא, אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לכם, וזכות התורה תגן בעדכם אלף המגן, לחיים טובים ולשלום. ונזכה כולנו לראות בביאת משיח צדקנו, בעגלא ובזמן קריב, אמן כן יהי רצון.

30. הנמ"א (סנהדרין ק"ו ע"א) אומרת שאנשים אומרים משל על כיוצא בזה, שהגמל הלך לחפץ לו קרנים ולקחו לו גם את האזניים... והכוונה בזה, שלפי הגודל של הגמל צריך להיות לו אזניים גדולות ולא קטנות. אלא בגלל שהוא אמר: אני רוצה גם קרנים כמו שיש לאחרים, לכן אמר לו הקב"ה: אתה לא מסתפק במה שיש לך. וחתכו לו גם את האזניים. זה משל לאדם שמקנא במה שאין לו, שיפסיד גם מה שיש לו בסוף.

נתגלה לאנטונינוס, ואחד יתגלה לצדיקים לעתיד לבוא. ואם נחשוב, נראה שהוא היה בדרגה כמעט למעלה מכל עם ישראל, כי עם ישראל היה מחולק לשבטים, והשבט הנבחר שהקב"ה בחר בו לעבודה זה שבט לוי, "כי הבדיל ה' את שבט הלוי" (דברים י"ח). ובתוך בני שבט לוי היו דרגות, בני גרשון בני מררי ובני קהת, בני מררי פחות בני גרשון יותר ובני קהת החשובים ביותר. ומתוך בני קהת היו ג' כ"כ דרגות ביניהם, כי היו שהרימו את כלי הקדש הארון השלחן המנורה המזבחות. רבותינו (במדבר רבה פרשה י"ח אות ג') אומרים שקרח מנושאי הארון היה, זאת אומרת שהוא הרים את הכלי הכי יקר והכי קדוש לעם ישראל, שבו עשרת הדברות כתב של הקב"ה, וכי יש לך דבר גדול מזה?! וא"כ קרח מהשבט הנבחר ומבני קהת הנבחרים ומאותם שמרימים את ארון הקודש על כתפיהם. וגם היה אדם חכם ובעל רוח הקדש, ורבותינו (שם פ"ח) אומרים שראה שעתידיה לצאת ממנו שושלת גדולה. ומה קרה שעשה שטות כזאת? אומרים חז"ל (מדרש תנחומא פרשת קרח פ"סקא א') שנתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, אמר: אחי אבא ארבעה היו, עמרם ויצהר חברון ועוזיאל, וא"כ אחרי עמרם שיצא ממנו משה ואהרן מה פתאום לתת נשיאות לאליצפן בן עוזיאל?! הרי אני קרח בן יצהר ומגיע לי. בגלל הקנאה הזאת הגיע למה שהגיע וקרה מה שקרה בעוונות.

תגיד תודה לה' ואל תקנא באחרים

כב. אם אדם לא יעבוד על הקנאה הזאת, הוא יהיה מסכן והחיים שלו לא יהיו חיים, כי בכל פעם יראה שיש דבר טוב לחבר שלו, שהוא עוד לא התחתן וחבירו התחתן, או שאין לו ילדים ולחבירו יש ילדים, או שאין לו עושר ולחברו יש עושר, וכן בכל דבר אחר. וכי יכול להיות שיהיה לאדם כל הדברים שבעולם?! לזה הקב"ה נתן עושר ולזה חכמה ולזה יופי ולזה בנים, ולכל אחד נתן את המעלה שלו. לכן תסתכל במעלות שיש לך, ותגיד תודה לקב"ה על מה שיש לך, "איהו עשיר השמח בחלקו" (אבות פ"ד מ"א). הנה קרח היה עשיר גדול, אבל הוא לא נהנה מהעושר שיש לו, וכי זה חיים שרוצה לקחת עוד יותר?! ומה שוה העושר החכמה ושאר הדברים אם אין לאדם קורת רוח במה שיש לו?! אדם צריך לדעת שהמדות האלה, "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם" ב"מ לגמרי, וגם בעולם הזה יפסיד את החיים שלו. רבותינו (סוטה ט' ע"א) אומרים שאדם שמקנא בשביל לקחת מה

בס"ד

ספר שונה הלכות

לעילוי נשמה

לברכה

להצלחה

הלכה יומית לברכת

בא לשמח את יקירך!

ניתן לבחור עמוד של הלכה יומית בתאריך המיוחד לכם להנצחה או לברכה בספר "שונה הלכות" הנדפס על ידי המוסדות. הספר מופץ באפלי עותקים ומחולק חינם לבתי כנסת וישיבות בארץ ובחו"ל.

למסירת שמות יקירכם התקשרו:
052-7130554 | 08-6727523

בשורה טובה לשוחרי התורה

מכון "ארח צדיקים" שע"י מוסדות "חכמת רחמים" יוצא במבצע ענק לזכות את הרבים שילמדו בספרי מרן רבי רחמים חי חויתה הכהן זצ"ל ושאר ספרי המכון.

ניתן לרכוש את הספרים במחיר מוזל ולהקדישם להצלחה או לעילוי נשמת, ואנו נחלקם לשיבות, כוללים ובתי מדרש שילמדו בהם.

בכלל ספרי המכון:

"שו"ת שמחת כהן" על ד' חלקי השלחן ערוך, "גרש כרמל" על הלכות גיטין, "פרחי כהונה" על הש"ס, "תורת רחמים" על התורה, "ויזרע יצחק" על התורה למרן רבי יצחק טייב ראב"ד תוניסיה, "מאורות נתן" שיטה נפלאה על מסכת בבא מציעא ממרן רבי נתן בורגל זצ"ל ראב"ד תוניסיה לפני כ-150 שנה, ספרי "ברכת ה' וזכות יצחק" על סדרים זרעים, מועד ונשים, למרן הגאון ר' סאסי הכהן יהונתן זצ"ל ראב"ד גר'א לפני כ-130 שנה ומביא שיטת "העיון התנוס" לגר'א, ספרי מרן רבי שלום הכהן זצ"ל אביו של עמוד ההוראה מרן רבי משה כלפון הכהן, ועוד.

הדרך הטובה לעשות נחת רוח לקרובי משפחתכם

לפרטים והזמנות: 08-6727523 | 0504174471
(בבקר משעה 1:30-8:30 ובערב משעה 20:30-22:00)

ישיבות וכוללים שאין להם את ספרי המכון ומעוניינים לקבלם יפנו גם למס' הנ"ל.

או בתמונה?

ילדי גאלה

בית נאמן לילדים

מתוך שיעוריו של רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א

לע"נ גאולה בת הרבנית אסתר מאזוז ע"ה

גיליון 124

למען תספר

שבָּאָמַת הַפֶּרָה הַיְיָא פֶּסוּלָה וְזֶה רְמוּז בַּתּוֹרָה, כִּי בְמִקּוּם אַחַר בְּעֻלָּה עֲרוּפָה פְּתוּב "אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בַּעַל" (דברים כ"א ג'), וְאֵלּוּ כֵּן פְּתוּב "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עֵל", לְמָה? אֵלּוּ לְרְמוּז לְסִימָן הָרִאשׁוֹן, כִּי "עָלָה עֲלֶיהָ עֵל" רִאשִׁי תְבוּת עֵל"ו עֵי"ו, "כְּלוּמַר תַּעֲנִי [תַּבְדֵּק וְתִתְבּוֹנֵן] בְּשֵׁתֵי הָעֵינַיִם שְׁלָה, וְתִסְתַּפֵּל אִם הֵן פּוֹזְלוֹת אוֹ לֹא. וְגַם לְרְמוּז לְסִימָן הַשֵּׁנִי, כִּי עַל הָאוֹת עֵי"ו יֵשׁ תְּגִין, וְזֶה כְּמוֹ שְׁתֵּי-שֵׁלֶשׁ שְׁעָרוֹת עוֹמְדוֹת וְקוֹפּוֹת, וְאִיךָ אֵתָהּ יוֹדַע שֶׁהֵן וְקוֹפּוֹת? כִּי לֹא רַק שָׂזוּ צוּרַת הַתְּגִין, אֲלֵא שְׁכַל עֵי"ו כֵּן פֶּן יֵשׁ אַחֲרֶיהָ לְמ"ד שְׁפָרְכָה לְהִיּוֹת וְקוֹפָה, וְאִם אֲדָם פּוֹתֵב לְמ"ד כְּפּוֹפָה, כְּמוֹ בְּדַפּוּסִים שֶׁהֵיא שׁוֹכְבֵת זֶה לֹא שׁוּה, וְלָכֵן כֵּן בְּמַלִּים "עָלָה עֲלֶיהָ עֵל" (על פְּתוּבָה בְּלִי וְא"ו) יֵשׁ לְמ"ד וְקוֹפָה בְּכָל מְלָה אַחֲרֵי הָעֵי"ו, וְכֵן הַתּוֹרָה רְמוּזָה לְךָ אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יֵשׁ דְּבָרִים שְׁנַמְסְרִים בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה מְדוּר לְדוּר וְנִרְמוּז בַּתּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב. (גליון 70 אותיות ד' - ח')

קיים ברוח שפתי

הֵיָה מַעֲשֵׂה בְּזוּג שֶׁהָאִשָּׁה הֵיָתֶה חוֹלָה בְּמַחְלָה מִמְאָרְתָּה, וְהָלְכוּ מְרוּפָא לְרוּפָא עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְרוּפָא גְרַמְנִי שֶׁנֶּסֶה לְטַפֵּל וְלֹא עֲזַר. הָלְכוּ לְאַדְמו"ר מְלִיבֵאוֹבִיטְשׁ וְצ"ל [שֶׁהִשְׁבֵּת הָאֲזָכָרָה שְׁלוֹן] וְאָמַר לְבַעַל: "מָה דַּעְתְּךָ לְקַחַת אֵת הַמַּחְלָה שֶׁל אִשְׁתְּךָ וְלִהְעֵבֵר אוֹתָהּ לְאוֹתוֹ רוּפָא?", וְכֵן הֵיָה, אוֹתוֹ הָרוּפָא קִבֵּל אֵת הַמַּחְלָה, וְהָאִשָּׁה נִמְלֶטָה מִמִּנְהָ. מָה הַתְּבַרֵר? שְׁאוֹתוֹ הָרוּפָא הֵיָה אֲחַד מְגֹדְלֵי הַנְּאֻצִים בְּזִמְן הַשְּׁאוּהָ, וְהָאֲדְמו"ר הִעֲבִיר לוֹ אֵת הַמַּחְלָה, וְקִיָּם "תִּמְחָה אֵת זָכְרִי עִמְלֶק", רַק בְּרוּחַ שְׁפָתָיו בְּלִי לַעֲשׂוֹת כְּלוּם. (גליון 102 הערה 17).

"אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עֵל"
בְּמִדְרַשׁ "פְּסִיקְתָא רַבְתִּי" (פרשה י"ח) יֵשׁ סְפּוּר נִפְלָא: מַעֲשֵׂה שֶׁהָצְרִיכוּ יִשְׂרָאֵל לְקַנּוֹת פֶּרָה אֲדוּמָה, כִּי נִגְמַר לָהֶם אִפְרַת הַפֶּרָה, אִזּוּ הָלְכוּ לְגוֹי אֲחַד שֵׁיִשׁ בְּרִשְׁוֹתוֹ פֶּרָה אֲדוּמָה, וְהִבִּיאוּ עִמָּם הַרְבֵּה פֶּסֶף. הִגִּיז הָזֶה שִׁמְעֵי שְׁהִיְהוּדִים צְרִיכִים אֵת הַפֶּרָה הַזֹּאת, וְהִבִּין שֶׁהֵם עוֹשִׂים מִזֶּה עֲבִיב גְּדוֹל, אָמַר לָהֶם: "פְּחוֹת מִמָּאָה אֲלֶיךָ וְהוֹבִיב אֲנִי לֹא מוֹכֵן לְמִכַּר אוֹתָהּ", אָמְרוּ לוֹ: "נִתְּנוּ לָךְ חֲמִשִּׁים אֲלֶיךָ וְהוֹבִיב בְּהַתְחַלָּה, וְנִתְּנוּ לָךְ שֶׁטֶר עַל שְׂאֵר הַסְּכּוּם". לֹא הִסְפִּים, אֲלֵא רַק מָאָה אֲלֶיךָ וְהוֹבִיב בְּמִזְמוֹן. אָמְרוּ לוֹ שְׂאִין לָהֶם הַסְּכּוּם הַזֶּה, אָמַר לָהֶם: "תִּלְכוּ וְתוֹבֵאוּ פַּעַם אַחֲרָת".
 בְּזִמְנָם כְּבָר תִּרְגְּמָה הַתּוֹרָה לְיוֹנִית- בְּיַמֵּי תַלְמֵי הַמֶּלֶךְ (כַּמְבוּאָר בְּגִמְרָא מְגִילָה דִּף ט' עמוד א'), אִזּוּ מָה הוּא עֲשָׂה? הֵלֶךְ לְבַדֵּק בַּתּוֹרָה מִה מֵיחַד בְּפֶרָה וְרִאָה פְּתוּב "פֶּרָה אֲדוּמָה תִּמְמִימָה אֲשֶׁר אֵין פֶּה מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עֵל", אָמַר לְעַצְמוֹ: "עֵכְשׁוּ אֲנִי יוֹדַע לְשַׁחַק בְּיַהוּדִים", וְכִשְׁהִפְרָה רְצָתָה לִישׁוּן, נִתְּנוּ עֲלֶיהָ כָּל הַעַל שֶׁבְּעוֹלָם, "הַכְּבִיד עָלָיו עַל צְנֻאָרָה", וְעֲשָׂה לָהּ "תַּקּוּן פֶּרַת" כָּל הַלֵּילָה וְלֹא נִתְּנוּ לָהּ לִישׁוּן...
 לְמַחְרַת בְּבִקְרָה בָּאוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי תַמָּם, וְהִבִּיאוּ שֶׁק מְלֵא מָאָה אֲלֶיךָ וְהוֹבִיב, אָמְרוּ לוֹ שִׁיְרָאָה לָהֶם אֵת הַפֶּרָה, אָמַר לָהֶם: "קִדְּם כָּל אֲנִי אֲסַפֵּר אֵת הָהוֹבִיב".
 אַחֲרֵי שֶׁסְּפָר וְרִאָה שֵׁיִשׁ כֵּן מָאָה אֲלֶיךָ, הֵלֶךְ וְהוֹרִיד מִהִפְרָה אֵת הַעַל וְהִבִּיא לָהֶם אוֹתָהּ. הִסְתַּכְּלוּ וְאָמְרוּ לוֹ: "קַח אוֹתָהּ כִּי אֲנַחְנוּ לֹא צְרִיכִים אוֹתָהּ". אָמַר לָהֶם: "מִדַּעֵי? הֵיָי זֹאת הַפֶּרָה שֶׁל אֲתֵמוּל", אָמְרוּ לוֹ: "נִכְוֵן שְׁאוֹת הַפֶּרָה שֶׁל אֲתֵמוּל, אֲבָל עֲשִׂית לָהּ צְרוּת צְרוּרוֹת וְלֹא נִתְּנָה לָהּ לִישׁוּן עִם כָּל הַעַל שֶׁשְׂמַת עֲלֶיהָ", שְׂאֵל אוֹתָם: "מִי אָמַר לָכֵם?" אָמְרוּ לוֹ: "אֲנַחְנוּ יוֹדְעִים אֵת זֶה". הֵלֶךְ וְאָמַר הִגִּיז "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל", כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתְּנוּ לְחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל דַּעַת שִׁידְעוּ אִם עָלָה עֲלֶיהָ עַל אוֹ לֹא.

הַמִּדְרַשׁ מְמַשֵּׁי: אִיךָ יוֹדְעִים אִם עָלָה עֲלֶיהָ עַל אוֹ לֹא? יֵשׁ לְפָרָה שְׁנֵי סִימָנִים שֶׁאֲפָשֶׁר לְדַעַת אִם עָלָה עֲלֶיהָ עַל, דְּבַר רִאשׁוֹן, הַפֶּרָה בְּטַבְעָה הִיא חֲפְשִׁית וְעוֹשָׂה מִה שֶׁרוּצָה, כִּי הֵיא גְּדוֹלָה בְּמִרְחָב וְהַכֵּל בְּסֶדֶר, אֲבָל אִם מַעֲלִים עֲלֶיהָ עַל אִזּוּ הָעֵינַיִם שְׁלָה פּוֹזְלוֹת, וְחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל רָאוּ שֶׁהֵן פּוֹזְלוֹת, וְדָבַר שְׁנֵי, בְּגַב שְׁלָה יֵשׁ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת, וְאִם הַפֶּרָה הִיא לֹא עָלָה עֲלֶיהָ עַל אִזּוּ הַשְּׁעָרוֹת וְקוֹפּוֹת וְעוֹמְדוֹת, וְאִם עָלָה עֲלֶיהָ עַל אִזּוּ הַשְּׁעָרוֹת נִכְפָּפוֹת, כִּי כְּבָר אֵין לָהּ כַּחַ יוֹתֵר, וְאֵת זֶה הַחֲכָמִים בְּדָקוּ וְגִלּוּ עֲלֶיהָ עַל אוֹ לֹא.

חיכה

מה ההבדל בין 'לא' ל'אל'?

תשובה לחידה נמצאת בעלון הנוכחי

תשובות ניתן לענות בקו בית נאמן 079-9270505 שלוחה 21 (חובה לציין שם וכתובת) נא לשלוח התשובות עד יום שני בערב

פתרונות מיליון קודים: פתרון החידה: בעולה ואינו תינוק (וגם אינו חתן...). סופר אחד כתב שכאשר הלכו עם ישראל לגלות, היה כהן אחד שהייתה לו עגלה, ובה כתבי יד של תורה חומשי תורה, ישעיה, דוד המלך, יהושע, שופטים ושמאל הוחבה: יוסף שרעבי - רכסים.

פתרון מי בתמונה: מרן הראשון לציון הגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל ויב"ח רבנו מרן ראש הישיבה שליט"א. הוחבה: מרדכי א. כהן - עמנואל

ידע ידע

א. בַּפְּרָשָׁה רוֹאִים אִיךָ מִשֶׁה רַבְּנוּ שׁוֹלַח מִכְתָּב לְמֶלֶךְ אֲדוּם, "וַיִּשְׁלַח מִשֶׁה מְלָאָכִים מִקְדָּשׁ אֵל מֶלֶךְ אֲדוּם" (במדבר כ' י"ד), וְלִכְאוּרָה מִה צְרִיךְ לְכַתֵּב לוֹ? "כֹּה אָמַר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל", שְׁהֵי מִשֶׁה רַבְּנוּ הֵיָה מֶלֶךְ, וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב "וַיְהִי בִישְׁרוֹן מֶלֶךְ" (דברים ל"ג ה'), וְכֵן "לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל" (בראשית ל"ו א'), וְהַכְּנָה עַל מִשֶׁה רַבְּנוּ. אֲבָל מִשֶׁה רַבְּנוּ עֵנָּ בְּטַבְעוֹ, וְהוּא כּוֹתֵב לוֹ כְּכֹה: "כֹּה אָמַר אַחֲיָה יִשְׂרָאֵל אֵתָהּ יְדַעַת אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְּאֵתְנוּ". אַחַר כֵּן הוּא אוֹמֵר לוֹ: "וַנִּצְעַק אֵל ה' וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מְלָאָךְ וַיִּצְיָאֵנוּ מִמִּצְרַיִם" (במדבר ס"ג ט"ו-ט"ז), אִיזֶה מְלָאָךְ? אִם תֹּאמַר לִי שֶׁזֶה מִכַּתְּבוֹת, הֵיָי זֶה הֵיָה לֹא עַל יְדֵי מְלָאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ וְלֹא עַל יְדֵי שְׂרָף, וְאִם כֵּן מִי זֶה הַמְּלָאָךְ? אֲלֵא זֶה מִשֶׁה רַבְּנוּ בְּעַצְמוֹ (וַיִּשְׁלַח אוֹמֵר שֶׁהִבִּיא נִקְרָא "מְלָאָךְ", שֶׁאָמַר "חֲגִי מְלָאָךְ ה' בְּמִלְכּוֹתָהּ" (חגי א' ג'), "וַיְהִי מִלְעֵבִים בְּמִלְאָכֵי הָאֱלֹהִים

הלכה נאמנה

אִם אָדָם אֵין לוֹ זְמוֹן, יְכוּל לְקַרָא "חֵק לְיִשְׂרָאֵל" גַּם בֵּין לַחֹשׁ [תְּפִלַּת שְׁמוֹנָה עָשָׂר] לַחֲזֵרַת הַשָּׁ"א. וְאָמַנְם הֵיָו חֲכָמִים שֶׁהַחֲמִירוּ בְּזוּה, וְהֵיָה חֲכָם אֲחַד שֶׁהֵיָה צְדִיק וְיַמְקַבֵּל, וְכִסּוּף יִמְיוֹ הֵיָה סוֹבֵל מִיִּסּוּרִים, וְאָמַר: "אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁהִיִּסּוּרִים הָאֵלֶּה בָּאוּ אֵלַי בְּגַלְל שְׁהִיִּיתִי לוֹמֵד וְקוֹרָא בֵּין לַחֹשֶׁרָה", אֲבָל מִרְוֹן רַבִּי כְּלִפּוֹן הַפְּהוּ וְצ"ל (בש"ר"ת שׁוּאֵל וּנְשָׂאֵל חֵלֶק ה' סִימָן י"ד) אוֹמֵר שֶׁמְתַר לְלַמּוֹד בֵּין לַחֹשֶׁרָה, רַק שְׂאָדָם לֹא יִמְהַר בַּתְּפִלַּת הַלְחָשׁ כְּדֵי לְהִסְפִּיק וְלִקְרָא חֵק לְיִשְׂרָאֵל אוֹ כְּמָה פְּרָקֵי תְהִלִּים, אֲלֵא יִתְפַּלֵּל כְּדוֹכָרוֹ כְּמָה שְׂאָדָם בְּדוֹרָה כְּלָל מִתְפַּלֵּל (אֲרַבְעַת הַמַּשׁ אוֹ שֵׁשׁ דְּקוּוֹת), וְאִם הַשְּׁלִיחַ צְבּוּר עֵדִין לֹא תִתְחַיל אֵת הַחֲזוּרָה, אִזּוּ הוּא יְכוּל בְּיַתֵּיב לְקַרָא פְּסוּק אוֹ שְׁנַיִם מִחֵק לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לְקַרָא מְזִמּוֹר תְּהִלִּים. אֲבָל אִם הוּא שְׁלִיחַ צְבּוּר, אִזּוּ לֹא יִקְרָא כְּלוּם בֵּין לַחֹשֶׁרָה. (גליון 38 אות 1).